

ΜΙΑ ΕΥΓΛΩΤΤΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ (Στρατώνες Καποδίστρια στο Άργος, κράτος, δήμος, κόμματα, φορείς και πολίτες)

Τον Μάρτιο του 1987 συμπληρώθηκαν ακριβώς δέκα χρόνια από τη δημιουργία του θέματος γύρω από την κατεδάφιση ή διατήρηση και αξιοποίηση του ιστορικού κτιρίου των Στρατώνων Καποδίστρια στην πόλη του Άργους. Το θέμα αυτό δημιουργήθηκε με την απόφαση της 5 Μαρτίου 1977 του Δημοτικού Συμβουλίου, σύμφωνα με την οποία αποφασίστηκε η κατεδάφιση «των παλαιών κτισμάτων των στρατώνων», ώστε κατόπιν... να ήταν δυνατό να προγραμματιστεί τι θα γίνει ο χώρος τους¹. Με την απόφαση αυτή δημιουργήθηκαν οι πρώτες αντιδράσεις εκ μέρους των πολιτών, που κατέληξαν σε σύγκρουση διαρκείας, με απήχηση, στην αρχή, και με διαστάσεις, κατόπιν, που πήραν πανελλήνιο χαρακτήρα, ενώ το θέμα ερχόταν και σε γνώση διεθνών οργανισμών.

Σήμερα, με την απόσταση του χρόνου, μπορούμε να βεβαιώσουμε ότι η σύγκρουση γύρω από τους Στρατώνες Καποδίστρια εξελίχθηκε σε πολύ χαρακτηριστική διεργασία κοινωνικών αντιπαράθεσεων, με αφορμή ένα θέμα περιβαλλοντικό το οποίο έφερε στην επιφάνεια όλη τη διαδικασία κοινωνικής διαστρωμάτωσης σε μια τυπική επαρχιακή πόλη της σημερινής Ελλάδας, αλλά και τον καθοριστικό ρόλο των διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων που ενεπλάκησαν στη σύγκρουση. Πέρα από αυτό, και μόνον η αρθρογραφία του αθηναϊκού τύπου για το θέμα μας επιτρέπει να διαπιστώσουμε ότι εκτός, ίσως, από το θέμα του δελφικού τοπίου, στις οξείες φάσεις του, κανένα άλλο θέμα περιβαλλοντικό ή προστασίας της πολιτιστικής μας κληρονομιάς δεν κράτησε τόσο ζωηρό το ενδιαφέρον των έντυπων μέσων ενημέρωσης επί μια ολόκληρη δεκαετία.

Βρισκόμαστε, δηλαδή, πλέον, εμπρός σ' ένα θέμα που υπήρξε αρχικά τοπικό και πήρε πανελλήνιες διαστάσεις, όχι μόνον από τον τρόπο που εξελισσόταν, αλλά και από τα ερωτήματα που έθετε ως προς τη λειτουργία των διαφόρων θεσμών στη σημερινή Ελλάδα. Ενεπλάκησαν σε αυτό, εκτός από τις τοπικές κοινωνικές ομάδες, πολιτικά πρόσωπα, υπουργοί, πρωθυπουργοί, Πρόεδρος της Δημοκρατίας, κόμματα, πνευματικά ιδρύματα και φορείς. Επομένως, θεωρούμε ότι μια ανάλυση της σχετικής σύγκρουσης σε τόμο αφιε-

ρωμένο στο περιβαλλοντικό κίνημα του τόπου μας όχι μόνο παίρνει άνετα τη θέση της, αλλά και επιβάλλεται. Η ανάλυση που γίνεται στηρίζεται τόσο στα βασικά γεγονότα, στο φως της ημέρας ή παρασκηνιακά, όσο και στην υπογράμμιση και ανάδειξη της πολιτικής σημασίας τους. Πιστεύουμε ότι μια παρόμοια ανάλυση επιτρέπει, ίσως καλύτερα από τις αναλύσεις με βάση τις κομματικές αντιπαραθέσεις, να φανούν κάποια **συνολικά χαρακτηριστικά** της σημερινής ελληνικής πολιτικής ζωής και της ελληνικής κοινωνίας, αλλά και κάποιες συνισταμένες της **δυναμικής** που αναπτύσσεται στους κόλπους τους.

Έτσι, προλογικά μπορούμε να διαπιστώσουμε και για την προκείμενη περίπτωση πόσο καίριες παραμένουν οι πολιτικές αναλύσεις για την καθοριστική εμμονή των κατοχικών και αμέσως μεταπολεμικών δεδομένων στις μετέπειτα κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις², αλλά παράλληλα και το σε ποιό βαθμό ανταποκρίνονται στις σημερινές κοινωνικές αντιπαραθέσεις κάποιες παραδοσιακές κατηγοριοποιήσεις (όπως μεταξύ αστικής και εργατικής τάξης). Επιπλέον, η ανάλυση παρόμοιων **συγκεκριμένων** συγκρούσεων επιτρέπει να ελεγχθεί κατά πόσο ισχύουν κάποιες επίσημες κομματικές αναλύσεις και επεξεργασίες, κατά πόσο επηρεάζουν την απτή κομματική συμπεριφορά τουλάχιστο στην επαρχία (όπου έντονος παραμένει ο χαρακτήρας των παρεοκρατικών συσπειρώσεων σε **προσωπική**, με την κυριολεξία της λέξης, βάση), κατά πόσο παραμένει καθοριστικό το εργολαβικό «πρότυπο ανάπτυξης» ποσοτικού χαρακτήρα³, κατά πόσο λειτουργεί ή έχει αποσασθρωθεί ο κρατικός μηχανισμός, κατά πόσο έχει αναδυθεί, πλέον, στην Ελλάδα μια κοινωνία των πολιτών (οι οποίοι, βέβαια, υπόκεινται στις επιρροές, με όλες τις διακυμάνσεις τους, των μειζόνων νοοτροπιών που έχουν διαμορφωθεί στην ελληνική κοινωνία), τέλος, και σε εποχή μάλιστα που ξανάρχισε, με αφορμή τη διδασκαλία των αρχαίων και το γλωσσικό θέμα, η συζήτηση για τις «εθνικές μας ρίζες», κατά πόσο επιβιώνει στη χώρα αυτή η ιστορική μνήμη **για συγκεκριμένες μαρτυρίες** του αυτού και υλικού ιστορικού παρελθόντος.

Ο γράφων είναι ίσως γνωστό ότι είχε άμεση ανάμιξη στη σύγκρουση γύρω από τους Στρατώνες Καποδίστρια, κυρίως κατά τα πρώτα χρόνια. Στο άρθρο αυτό θεωρεί πως ήρθε η ώρα για μια βασική εξήγηση πάνω ακριβώς στο σημείο αυτό, αφού μάλιστα δεν βλέπει πού αλλού και πότε θα μπορούσε να τη δώσει, αλλά και διαπιστώνει ότι η ανάμιξή του αυτή έδωσε αφορμή σε κάποια διαστρεβλωτικά σχόλια. Θα πρέπει, λοιπόν, να πει ότι κατάγεται, έχει γεννηθεί και διατηρεί δεσμούς με την πόλη του Άργους, ότι έχει ειδικευθεί σε θέματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και ότι, έχοντας επιστρέψει για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1974 και, οριστικά, το 1977, επέλεξε το χώρο της Αργολίδας ως

Γενική άποψη των Στρατώνων σήμερα.

χώρο της βασικής κινητοποίησής του ως ενεργού πολίτη. Γεγονός αποτελεί ότι, όπως διαπιστώσαμε, παρόμοια ένταξη στις σημερινές ελληνικές συνθήκες δεν θεωρείται «πλεονεκτική». Εκπρόσωποι της καθοριστικής αθηναϊκής διανόησης έχουν ρίξει άγκυρα σε μια γενικολόγα πολιτικόλογία και, κατά συνέπεια, κάθε συγκεκριμένη ανάμιξη σε ιδιαίτερες συγκρούσεις προσπαθούν να την αναγάγουν στη σφαίρα των απόλυτα «τοπικών» ιδιορρυθμιών ή απλώς στην ιδιορρυθμία κάποιων προσώπων ή ομάδων.

Μια τέτοια στάση υπογραμμίζει την **αντιφατική κατάσταση** την οποία βιώνει η διανόηση αυτή (πολιτική ή -και- πνευματική) η οποία, ενώ βρίσκεται στο άμορφο αθηναϊκό χάος, επιμένει να παραμένει **εθελούσια περιθωριοποιημένη**, πιθανώς από τη στιγμή που άρχισε να συνειδητοποιεί το ιδιόρρυθμο της κατάστασής της αλλά και το μέγεθος των πρακτικών προσωπικών ωφελειών από την εξαγγελία αβλαβών γενικοτήτων. Το αν ωθήθηκε εκεί από κυρίαρχες δυνάμεις στο πολιτικό και κοινωνικό παιχνίδι, αυτό δεν αποτελεί θέμα προς εξέταση εδώ. Επιβάλλεται, όμως, να υπογραμμίσουμε ότι, όπως και στην πρόσφατη εξέλιξη με το θέμα τω Δελφών, αυτή η στάση «ουδετερότητας» απέναντι σε συγκεκριμένες και καθοριστικές επιμέρους συγκρούσεις **καταλήγει σε εθελούφληψη ως προς τις δυνατότητες ανοιγμάτων στην από χρόνια «κλειστή» πολιτική και κοινωνική ζωή στην Ελλάδα**. Το παράδοξο είναι ότι η στάση αυτή συμπλέει με ακατάπαυστες διακηρύξεις για το ρόλο των

«οργανικών διανοουμένων», σε μια χώρα όπου, τελικά, είναι απόντες όσο ποτέ άλλοτε από την **πραγματική** κοινωνική ζωή, ενώ είναι παρόντες, όσο ποτέ, στα μέσα ενημέρωσης και μιλούν, όσο ποτέ πριν, περί Γκράμσι...

Στην ανάλυση που ακολουθεί θα αρχίσουμε με σύντομη αναφορά στην ιστορικότητα του κτιρίου των Στρατώνων Καποδίστρια και στο πώς αυτή εξελίχθηκε μέσα στην ιστορική μνήμη, θα προχωρήσουμε με την εξέλιξη του θέματος σε εθνικό επίπεδο (στάση του Κράτους), και θα συνεχίσουμε με αναφορές στη στάση του Δήμου Άργους (Δημάρχων και Δημοτικών Συμβουλίων), στη στάση των τοπικών κοινοβουλευτικών εκπροσώπων, στη στάση τοπικών επαγγελματικών και συνδικαλιστικών φορέων αλλά και των πολιτιστικών συλλόγων, εξετάζοντας και το πώς αντιμετωπίστηκαν από τις τοπικές αρχές, στη στάση των κομματικών οργανώσεων, στη θέση φορέων και προσώπων με δράση και απήχηση πανελλήνια, στη θέση του τοπικού και του κεντρικού (αθηναϊκού) τύπου, φτάνοντας στη βαθύτερη ουσία της σύγκρουσης, δηλαδή στη συγκρότηση και αντιπαράθεση κοινωνικών ομάδων, με σκιαγράφηση των συμμαχιών, στηριγμάτων και συνενοχών (για ορισμένες από αυτές). Τελικά, θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε στο ερώτημα κατά πόσο οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιμέρους συγκρούσεις στη σημερινή Ελλάδα βοηθούν σε μια νέα, και γενικότερη, κοινωνική δυναμική, κατά πόσο δημιουργούν ιστορία ή ανατρέπουν μιαν άλλη, παγιωμένη «ιστορία», αλλά και στο ποιά φαίνεται να είναι, σήμερα, η αποτελεσματικότερη στρατηγική και τακτική για μια γενικότερη ενεργοποίηση για το περιβάλλον, υπό την παραδοσιακή έννοια (φυσικό) ή υπό την εντελώς σύγχρονη (και δομημένο).

Βασικά ιστορικά στοιχεία

Για την ιστορία των Στρατώνων Καποδίστρια υπάρχουν, μέχρι σήμερα, τρεις έρευνες-μελέτες, υπεραρκετές με τα στοιχεία που παρέχουν, για τη δημιουργία μιας σαφούς εικόνας ως προς την ιστορικότητα του κτιρίου. Πρόκειται για την έρευνα της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού, με πρωτοβουλία της Εφόρου Αρχαιοτήτων, τότε (1977) Ε. Δεηλάκη, για τη μελέτη που δημοσίευσε ο γράφων το 1979, και για τη μελέτη που τη συμπληρώνει της Χαρ. Δημακοπούλου⁴. Σημειώνω ότι νέες έρευνές μου, που ολοκληρώθηκαν το 1985, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, για το πολεοδομικό δίκαιο, τον σχεδιασμό πόλεων, τους μηχανικούς και τα δημόσια κτίρια της καποδιστριακής εποχής (1828-1833), αλλά και η πλήρης αποδελτίωση του τοπικού τύπου της Αργολίδας, που διασώζεται σε τοπικές και σε αθηναϊκές βιβλιοθήκες, επιτρέπουν την

επιβεβαίωση των διαθέσιμων ή δημοσιευμένων μέχρι σήμερα στοιχείων - πράγμα που θα γίνει μελλοντικά. Ήδη μπορούμε να βεβαιώσουμε ότι για κανένα κτίριο, κτισμένο ή επαναδιαμορφωμένο κατά την καποδιστριακή περίοδο, δεν υπάρχουν τόσα πολλά, σε αριθμό, στοιχεία, ενώ από τη βιβλιογραφία που έχουμε υπόψη μας δεν νομίζουμε ότι για άλλο κτίριο, αυτής της κατηγορίας, έχουν δημοσιευθεί τόσα επαρκή ιστορικά στοιχεία. Πράγμα που επιβεβαιώνει, για άλλη μια φορά, ότι η σύγκρουση συμβάλλει και στην επιστημονική έρευνα.

Δεν θα επαναλάβουμε, λοιπόν, εδώ λεπτομερειακά στοιχεία για την ιστορία του κτιρίου, αλλά θα παραπέμψουμε στις αναφορές της σημείωσης 4. Παραθέτουμε, όμως, ολόκληρο το σχετικό απόσπασμα του Αργίτη ιστορικού Δημ. Βαρδουνιώτη (1847-1924), που αποτελεί την πρώτη και ιστορικά επιβεβαιωμένη, πλέον, στα περισσότερα και κύρια σημεία της, μαρτυρία για την ιστορία του κτιρίου, αλλά δίνουμε και για πρώτη φορά, ενδεικτικά, αναφορές από τον τοπικό τύπο του 19ου και του 20ού αιώνα για τον «καποδιστριακό» χαρακτήρα του κτιρίου, δείχνοντας την εξέλιξη της τοπικής ιστορικής μνήμης.

Γράφει, λοιπόν, ο Βαρδουνιώτης⁵: «*Το γήπεδον αὐτὸ ἀπετέλει καὶ ἀποτελεῖ τὸ προαύλιον ἢ μάλλον τὸ μεσαύλιον τοῦ ἐτι καὶ νυν σωζομένου στρατώνος τοῦ Ἱππικοῦ. Εἶναι δὲ οὗτος ἀρχαῖα καὶ πελωρία διώροφος οἰκοδομὴ, λιθόκτιστος, ἐν μέσῳ κεντρικῆς, μεγίστης καὶ ευρυτάτης πλατείας, καὶ σχεδὸν τετράγωνος· περικλείει δὲ χώρον λιθόστρωτον, ἔχοντα ἐμβαδὸν Β. μέτρων τετραγωνικῶν 5.278,20 καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἀρχαίαν κρήνην τετράπλευρον καὶ τετράκρουνον. Ἀγνωστον, ἐν τούτοις ἀν τὸτε ἐφράσσετο καὶ πῶς ἡ βορεῖα πλευρὰ ἢ πρόοψις τοῦ μεγίστου κτιρίου, ἥτις εἶναι μήκους Β.μ. 76, καὶ ἀν ἀρχήθεν τούτῳ εἶχεν, ὡς σήμερον, δύο εἰσόδους, ἀνὰ μίαν εἰς τὸ μέσον τῆς βορείας καὶ νοτίας πλευράς. Ἀλλ' αἱ λοιπαὶ πλευραὶ, ἡ μὲν νοτία μήκους Β.μ. 76, ἡ δὲ ἀνατολικὴ καὶ δυτικὴ ἀνὰ μ. 69,45 ὑπῆρχον ἀρχήθεν καὶ εἶχον ἐκάστη ἀνὰ μίαν διπτέρυγον μεγάλην λιθίνην κλίμακα ἐξωτερικῶς ἐν τῷ περιβόλῳ, δι' ὧν ἀνῆρχοντο εἰς τοὺς ευρυτάτους θαλάμους αὐτῶν.*

Εἶναι ἱστορικὸν διὰ τὴν πόλιν τοῦ Ἄργους τὸ ἐν λόγῳ οἰκοδόμημα. Κατὰ τοπικὴν παράδοσιν, ἦτο ἐνετικόν, κτισθὲν κατὰ τὴν τελευταίαν Ἐνετοκρατίαν τῆς Πελοποννήσου (1687-1715) καὶ χρησιμεύσαν ἀρχικῶς ὡς νοσοκομεῖον, διευθυνόμενον ὑπὸ Ἀδελφῶν τοῦ Ἐλέους. Ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας δὲ μετεβλήθη εἰς Μπεζεστένι (ἀγοράν) καὶ ἐν αὐτῷ ετελείτο μάλιστα κατὰ Κυριακὴν ἀγορὰ ἐπαρχιακὴ. Ὑπῆρχε δ' ἐν αὐτῷ καὶ τὸ ταχυδρομεῖον (Μεντζή-χανέ) τῆς πόλεως». Καὶ σημειώνει, ἀκόμα, ὁ ἴδιος: «Κατὰ τὸ 1829, ὁ Κυβερνήτης Ἰω. Καποδιστριας ἔκτισε τὴν βορείαν πρόοψιν, πλάτους 14,50 μετὰ κλίμακος, ὁμοίας τῶν λοιπῶν, καὶ οὕτως ἡ ὅλη ἀνατολικὴ πλευρὰ

έλαβε μήκος μ. 83,95. Μετέβαλε δε την όλην οικοδομήν εις στρατώνια του Ιππικού. Όλων των πλευρών τα εισόγια διεσκευάσθησαν εις σταύλους, τα δε ανώγεια, της μεν βορείας προόψεως εις γραφεία και θαλάμους αξιωματικών, των δε λοιπών πλευρών εις θαλάμους στρατιωτών».

Ως προς τις πληροφορίες αυτές σημειώνουμε, εδώ, με συντομία ότι, σύμφωνα και με μαρτυρίες ταξιδιωτών του 19ου αιώνα, το κτίριο είχε μεταβληθεί σε ερείπια ήδη από το 1824, ότι με πρόχειρες επισκευές το Ιππικό στεγάστηκε εκεί ήδη από τα μέσα του 1828, ότι τα έργα διαμόρφωσης ολοκληρώθηκαν το 1830, ότι η βόρεια πλευρά, μετά από πυρκαγιά, διαμορφώθηκε και πάλι από τους Βαυαρούς το 1833, ότι τελικά κατεδαφίστηκε το 1936 ως ετοιμόρροπη από το Μηχανικό, ότι σήμερα, τέλος, δεν υπάρχει στο κέντρο της εσωτερικής πλατείας η κρήνη, ενώ έχουν αφαιρεθεί οι πέτρες της λιθόστρωσης της αυλής. Σημειώνουμε, ακόμα, ότι στις αρχές του 1828 διατηρείται η ονομασία του κτιρίου ως «μπεζεστενίου» (λ.χ. **έγγραφα** του Δημ. Πετρούκα, που είχε οριστεί υπεύθυνος υγείας για το Άργος, κατά τη μεγάλη επιδημία πανώλους της άνοιξης του 1828) ή «μεντζιλίου».

Για τη **χωρητικότητα** των Στρατώνων δίνουμε ενδεικτικά τα στοιχεία των 850 ανδρών, το 1912, και των 500 ανδρών και 400 αλόγων, το 1930 (μονάδα Έφιππης Χωροφυλακής)⁶. Τέλος, από το τέλος του 19ου αιώνα μέχρι και τη δεκαετία του 1960 είναι χαρακτηριστικό ότι σε άρθρα του τοπικού τύπου, το κτίριο αναφέρεται συνεχώς ως «ιστορική οικοδομή», ως «καποδιστριακός στρατών», ως «κτίριον ανεργερθέν επί Καποδίστρια», ως «μέγας καποδιστριακός στρατών», ως «περικαλλής και ιστορικός στρατών» (1933), ως «οι πρώτοι στρατώνες» στην Ελλάδα (1938 - ακόμα και μετά την κατεδάφιση της βόρειας πλευράς)⁷. Ανάλογους χαρακτηρισμούς κάνουν όχι μόνο τοπικοί ιστορικοί και ιστοριοδίφες (όπως ο Τ. Τσακόπουλος, ο Ιω. Ζεγκίνης, ο Ναυπλιώτης Μιχ. Λαμπруνίδης), αλλά και παλαιά λεξικά και εγκυκλοπαίδειες, καθώς και δημοσιογράφοι του αθηναϊκού τύπου και συγγραφείς που επισκέπτονται ή περνούν από το Άργος.

Απέναντι των στοιχείων αυτών, και άλλων ακόμη, ας σημειώσουμε από τώρα ότι οι «κατεδαφιστές» του κτιρίου εφεύραν λογής σοφιστείες, έξω από κάθε επιστημονικό κριτήριο (όπως λ.χ. ότι η αναγωγή κατασκευής σε συγκεκριμένη εποχή δεν γίνεται και με τη ριζική **μετασκευή** του), ενώ δήμαρχος της πόλης, όπως ο Γ. Πειρούνης, έφτασε να διατυπώνει σε έγγραφό του-διαμαρτυρία προς το ΥΠ.ΠΟ. ότι, αφού το κτίριο πρωτοκτίστηκε επί Ενετών, δεν είναι καποδιστριακό και κακώς χαρακτηρίστηκε ιστορικό! Παράλληλα, η μικρή ομάδα των «κατεδαφιστών», για να δώσει δραματική «χρoιά» στις απόψεις της και θεωρώντας προφανώς ότι απευθύνεται σε κάφρους, δήλωνε το κτίριο ως «στρατόπεδον βασανισμού των προγόνων μας»...

Κράτος, υπουργοί, Πρόεδρος Δημοκρατίας και Στρατώνες Καποδίστρια

Μετά την απόφαση του Δημ. Συμβουλίου Άργους, η Εφορία Αρχαιοτήτων Ναυπλίου έστειλε τηλεγραφήματα προς την κεντρική διοίκηση του Υπουργείου Πολιτισμού για τον χαρακτηρισμό του κτιρίου, δεδομένου μάλιστα ότι ο Δήμος Άργους δεν είχε αποκτήσει τη νομική κυριότητά του, αφού δεν είχε αποπληρώσει, από το 1971, το συμβολικό τίμημα έναντι του οποίου είχε συμφωνηθεί η παραχώρησή του σε αυτό από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας⁸. Αλλά ήδη έχουν κινητοποιηθεί τοπικοί πνευματικοί άνθρωποι καθώς και ο προοδευτικός τοπικός τύπος, και, τον Σεπτέμβριο του 1977, ενώ σε σύσκεψη στο Δημαρχείο η έφορος Αρχαιοτήτων ουσιαστικά εμποδίζεται να μιλήσει από κλάκα «κατεδαφιστών», χωρίς να έχουν καν κληθεί πολίτες που είναι υπέρ της διατήρησης του κτιρίου, η ίδια υπηρεσία, με νέο τηλεγράφημά της, ζητεί την άμεση λήψη μέτρων. Εμπρός σε αυτές τις αντιδράσεις, που οργανώνονται διαρκώς καλύτερα, ο Δήμος προχωρεί στην αποπληρωμή του τιμήματος, ενώ ήδη κινητοποιείται το Υπουργείο Πολιτισμού και, στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, η υπόθεση φτάνει μέχρι τον υπουργό **Ευ. Αβέρωφ**, που με επιστολή του στον Υπουργό Πολιτισμού εκδηλώνει το έντονο ενδιαφέρον του για τη διατήρηση του κτιρίου και βεβαιώνει ότι είναι διατεθειμένος να χαριστεί, στο Δήμο, η τελευταία δόση, από 400.000 δρχ., «προκειμένου να αναπαλαιωθεί το κτίριο, διαμορφωθεί ο περιβάλλων χώρος και χρησιμοποιηθεί τελικώς ως Μουσείον, Πνευματικών Κέντρον ή ο,τιδήποτε άλλο παρεμφερές» (βλ. σημ. 9).

Ήδη, όμως, ο τότε Υπουργός Πολιτισμού **Γεώργ. Πλουτάς** τάσσεται κατηγορηματικά υπέρ των εισηγήσεων της Υπηρεσίας για κήρυξη του κτιρίου ως διατηρητέου μνημείου και στέλνεται, έτσι, ανάλογο έγγραφο προς όλες τις τοπικές αρχές για μη παροχή άδειας κατεδάφισης των Στρατώνων. Είχε προηγηθεί έντονη δράση των κατοίκων της πόλης, που με υπομνήματά τους σε κάθε αρμόδια αρχή, ζητούσαν προστασία του κτιρίου, ενώ από την πλευρά των «κατεδαφιστών» κινητοποιείτο όλος ο τοπικός μηχανισμός των εργολάβων και των παραδοσιακών «παραγόντων», με αποτέλεσμα να γίνει αποπληρωμή του τιμήματος προς το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, εν αγνοία του Υπουργού του⁹. Ο Υπουργός Πολιτισμού, μετά από πιέσεις των βουλευτών της «Νέας Δημοκρατίας», επισκέπτεται το Άργος στις 4.1.78, πράγμα που προκαλεί και την πρώτη κινητοποίηση, σε μεγάλη έκταση, του αθηναϊκού τύπου, υπέρ της διάσωσης του κτιρίου. Οργανωμένη κλάκα προσπαθεί να δημιουργήσει στο Δημαρχείο της πόλης εντυπώσεις για τη «βούληση της πλειοψηφίας των Αργείων υπέρ της κατεδαφίσεως», χωρίς αποτέλεσμα, όμως.

Λεπτομέρεια
από σκάλα
της
εσωτερικής
αυλής.

Στις 24 Ιανουαρίου 1978 ο Υπουργός, μετά από γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου της προηγούμενης μέρας, αποφασίζει την κήρυξη του μνημείου ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου, απόφαση που δημοσιεύεται τάχιστα στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (31 Ιανουαρίου). Παράλληλα, ο ΕΟΤ με έγγραφό του προς το Υπουργείο Πολιτισμού, δηλώνει ότι είναι σύμφωνος με τη δημιουργία Πολιτιστικού Κέντρου στο κτίριο των Στρατώνων και ότι μπορεί να βοηθήσει οικονομικά για τον σκοπό αυτό¹⁰.

Στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Πολιτισμού εγγράφεται ήδη ένα πρώτο κονδύλι 20 εκατομμυρίων για το έργο και δίνεται εντολή για κατεδάφιση του μαντρότοιχου που είχε οικοδομηθεί το 1936 στη βόρεια πλευρά, ώστε να διευκολυνθούν οι πρώτες αναστηλωτικές εργασίες, ενέργεια που, τελικά, έδρασε κατά του κτιρίου γιατί με τις αλληπάλληλες καθυστερήσεις επέτρεψε την αλαλούμηση της εσωτερικής αυλής, με πρωτοβουλία του δημάρχου Γ. Πειρούνη¹¹.

Από το τέλος Απριλίου και με απευθείας ανάθεση από το ΥΠ.ΠΟ., έχει συγκροτηθεί ομάδα αρχιτεκτόνων για την εκπόνηση σχεδίων μετατροπής του κτιρίου σε πολιτιστικό κέντρο, μετά από σύσκεψη σε αυτό κατά την οποία πήραν μέρος εκπρόσωποι των πολιτιστικών σωμάτων της πόλης, από τους οποίους είχε ήδη δημοσιευθεί στον τοπικό τύπο συγκεκριμένη πρόταση για την ίδρυση

και λειτουργία του πολιτιστικού κέντρου¹². Στο μεταξύ, ο Δήμος Άργους είχε καταθέσει αίτηση ακυρώσεως της υπουργικής απόφασης για κήρυξη του κτιρίου, πράγμα που προκάλεσε τις πρώτες καθυστερήσεις, με επεμβάσεις, επίσης των βουλευτών της «Ν. Δημοκρατίας». Η μελετητική ομάδα, μέσα σε κλίμα πιέσεων, ιδιαίτερα μετά την ανάληψη του Υπουργείου Πολιτισμού από τον **Δημ. Νιάνια** (Σεπτέμβριος 1978) και την προώθηση του Γ. Πλντά ως υποψηφίου δημάρχου στο Δήμο Αθηναίων, περατώνει την προμελέτη της και προχωρεί σε προτάσεις της για την κυρίως μελέτη μετατροπής του κτιρίου, συντάσσοντας και όλα τα σχετικά σχέδια, που σήμερα βρίσκονται στο αρχείο του Υπουργείου, και αντίγραφά τους στη Διεύθυνση Παραδοσιακών Οικισμών του ΥΠΕΧΩΔΕ. Παραδίδει και μακέτα διαμόρφωσης των ελεύθερων χώρων γύρω από το κτίριο, που βρίσκεται σήμερα στην προηγούμενη Διεύθυνση, ενώ οι μελετητές πληρώνονται την πρώτη (και τελευταία) αμοιβή τους, πλην του Σόλ. Κυδωνιάτη, που αρνείται οιαδήποτε αμοιβή. Η επίσημη παράδοση του υλικού γίνεται στη Διεύθυνση Αναστηλώσεως Βυζαντινών Μνημείων του ΥΠ.ΠΟ. την 1.4.1979¹³.

Στο μεταξύ, έχει εκδοθεί η με αριθμό 3584 απόφαση του Δ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας (στις 8.11.78), ενώ ο ΕΟΤ έχει και πάλι προσφερθεί να βοηθήσει για την αξιοποίηση του κτιρίου σε πολιτιστικό κέντρο, και το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας προσφέρεται για διοργάνωση, εκεί, εορτών για τα 150 χρόνια από την ίδρυση του ελληνικού Ιππικού¹⁴.

Έχοντας ελέγξει τις φάσεις εκπόνησης της προμελέτης και των κύριων προτάσεων της μελέτης, ο προϊστάμενος της Υπηρεσίας Αναστηλώσεως Βυζαντινών Μνημείων **Ιορδ. Δημακόπουλος** προτείνει με έγγραφό του, της 31 Μαρτίου 1979, την έγκριση της μελέτης. Το γραφείο του νέου Υπουργού, όμως, αναβάλλει συνεχώς την παραπομπή της μελέτης στο Κ.Α.Σ. για έγκριση. Ήδη, στις 18 Ιανουαρίου, σε σύσκεψη στο ΥΠ.ΠΟ. με τον νέο Υπουργό, με τους βουλευτές μόνο της «Ν. Δημοκρατίας», την ομάδα αρχιτεκτόνων, υπηρεσιακούς παράγοντες και εκπροσώπους των πολιτιστικών σωματείων του Άργους (για τη σύσκεψη αυτή, βλ. στις ενότητες «βουλευτές» και «πολίτες»), γινόταν προφανές ότι η νέα πολιτική που άρχιζε να χαράζεται ήταν προς την κατεύθυνση της παρέλκυσης του θέματος. Άλλες συναντήσεις εκπροσώπων των πολιτιστικών σωματείων τόσο με τον αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης **Κ. Παπακωνσταντίνου** όσο και με τον Υφυπουργό Οικισμού **Στ. Μάνο** φάνερωναν την έντονη παρασκηνιακή δραστηριότητα βουλευτών της «Ν. Δημοκρατίας» και «παραγόντων», για την αναβολή των έργων.

Ο Υπουργός Πολιτισμού επισκέπτεται ιδιωτικά το Άργος, μετά από νέα απόφαση της πλειοψηφίας του Δημοτικού Συμβουλίου, δηλώνει ότι εμμένει στην κήρυξη του κτιρίου (η απόφαση επανερ-

χόταν στην κατεδάφιση), ενώ ο τύπος ξεσηκώνεται για άλλη μια φορά και οι βουλευτές της «Ν. Δημοκρατίας» πείθουν τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας να ματαιώσει την πραγματοποίηση εορτής για τα 150 χρόνια του κτιρίου των Στρατώνων. Αργότερα, στις 5 Ιουνίου, δηλώνει στον τύπο ότι θα επισκεφθεί (και αυτός) το Άργος για το θέμα, υπαγόμενος στην ίδια «λογική» των «κατεδαφιστών» για διαρκή αναβολή των έργων. Στις 11 Ιουλίου πραγματοποιεί την επίσκεψη στην πόλη, όπου η ίδια κλάκα των «κατεδαφιστών», με ανοχή του δημοτικού συμβουλίου, δημιουργεί φορτισμένο κλίμα στη σύσκεψη που γίνεται στο δημαρχείο, αλλά δεν εμποδίζει εκπροσώπους των πολιτιστικών σωματείων να τους αντιταχθούν με ουσιαστικά επιχειρήματα. Η έκπληξη έρχεται από τον Υπουργό: σε απότομη στροφή του, για να ικανοποιήσει άγνωστο ποιά πρόθεση πολιτικού ελιγμού, ο Δημ. Νιάνιας αποκαλεί τους Στρατώνες Καποδίστρια «κοτέσια σε στυλ Χομεϊνί», περνώντας σε όλες τις χιουμοριστικές στήλες του τοπικού και του αθηναϊκού τύπου.

Σε νέες δηλώσεις του, τον Οκτώβριο του ίδιου χρόνου, δηλώνει ότι το θέμα βρίσκεται σε στασιμότητα, ενώ σε ερωτήσεις βουλευτών στη Βουλή, διαβεβαιώνει ότι... κατεδάφιση του κτιρίου δεν μπορεί να γίνει αν δεν γνωμοδοτήσει το Κ.Α.Σ. (Νοέμβριος 1979).

Η παρουσία και η αλλοπρόσαλλη πολιτική του κ. Νιάνια για το θέμα συντέλεσε στη διαιώνισή του, στο βάλτωμα της προώθησης της μελέτης και στην «ανάδυση» εξωφρενικών προτάσεων «μπακλαβάδα-ποίησης» του κτιρίου (κατεδάφισης τμήματός του).

Η αντικατάστασή του από τον νεαρό **Ανδρέα Ανδριανόπουλο** έδωσε ελπίδες ότι θα ακουγόταν η φωνή της λογικής και των προοδευτικών ανθρώπων. Αναλαμβάνοντας το Υπουργείο, ο νέος Υπουργός θεώρησε ότι... έπρεπε να αναπέμψει το θέμα στο Κ.Α.Σ. για να αποφανθεί και πάλι για τη διατήρηση ή μη του μνημείου, πράγμα που έγινε στις 5 Αυγούστου 1980, οπότε και **ομόφωνα** διατυπώθηκε εμμονή στη διατήρηση. **Την επομένη**, ο Υπουργός, απαντώντας σε επιστολή ξένων αρχαιολόγων που εκδήλωσαν έντονο ενδιαφέρον για το θέμα, δήλωνε κατά λέξη ότι «το ελληνικό κράτος είναι σε θέση να προστατέψει και να αξιοποιήσει την εθνική του κληρονομιά. Ειδικότερα για το θέμα των στρατώνων του Άργους έχει σχεδιάσει και μια σειρά από συγκεκριμένα μέτρα. Και γι' αυτό πιστεύει ότι, είναι σε θέση να εκτιμήσει τα προβλήματα που παρουσιάζονται και να ιεραρχήσει τις απαραίτητες ενέργειες για τη λύση τους». Μέχρι τις εκλογές του 1981, ο Α. Ανδριανόπουλος, βραχυκυκλωμένος και από τον διευθυντή του πολιτικού γραφείου του **Κατσικαδάκο**, σε συνεχή επαφή με τον υπέργηρο βουλευτή Αργολίδας της «Ν.Δ.» Ι. Κοντοβράκη, επίμονο «κατεδαφιστή», δεν πήρε **το παραμικρό μέτρο** για την προώθηση του θέματος.

Από τα μέσα του 1980 Υπουργός του νεοσύστατου Υπουρ-

γείου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος είχε ονομαστεί ο Γ. **Πλυτάς**. Μην έχοντας εγκαταλείψει το θέμα των Στρατώνων, προωθεί στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας **Κ. Καραμανλή** την υπογραφή νέας κήρυξης του κτιρίου ως διατηρητέου, σύμφωνα με το άρ. 79, παρ. 6 του τότε Γ.Ο.Κ. Ο προηγούμενος Πρόεδρος της Δημοκρατίας **Κ. Τσάτσος** είχε πάρει ήδη ευνοϊκή θέση για το θέμα, αλλά δεν είχε εκδηλώσει κάποιο συγκεκριμένο ενδιαφέρον. Προς, τον νέο Πρόεδρο της Δημοκρατίας «κατεδαφιστές» είχαν ήδη προβεί σε διαβήματα, μέσω του Αργίτη εισαγγελέα Εφετών **Κλεισιάρη**, όπως οι ίδιοι καυχήθηκαν.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας υπέγραψε το προεδρικό διάταγμα της 16 Οκτωβρίου 1980, που δημοσιεύθηκε σε λίγες μέρες¹⁵, ενώ στα μέσα Νοεμβρίου ο τύπος σύσσωμος ανήγγελλε το νέο γεγονός. Παράλληλα, από το ΕΤΕΡΠΣ, με δύο υπουργικές αποφάσεις (30.12.1980 και 23.2.1981) διατίθενται επιπλέον άλλα 20 εκατομμύρια για το έργο διαμόρφωσης του κτιρίου των Στρατώνων.

Τα νέα μέτρα για το θέμα προκαλούν νέα παρασκηνακή κινητοποίηση των «κατεδαφιστών», που φτάνουν, τώρα, μέχρι τον πρωθυπουργό **Γ. Ράλλη**. Ο ίδιος, σε επίσκεψή του στο Άργος πριν από τις εκλογές του 1981, φαίνεται «ουδέτερος», αλλά σύμφωνα με πληροφορίες μέσα από τις υπηρεσίες του ΥΧΟΠ, τηλεφωνεί, αργότερα, στον Γ. Πλυτά, που βρίσκεται σε επίσκεψη στο Ρέθυμνο, για την κατεδάφιση του κτιρίου, πράγμα που αποκρούει ο τελευταίος.

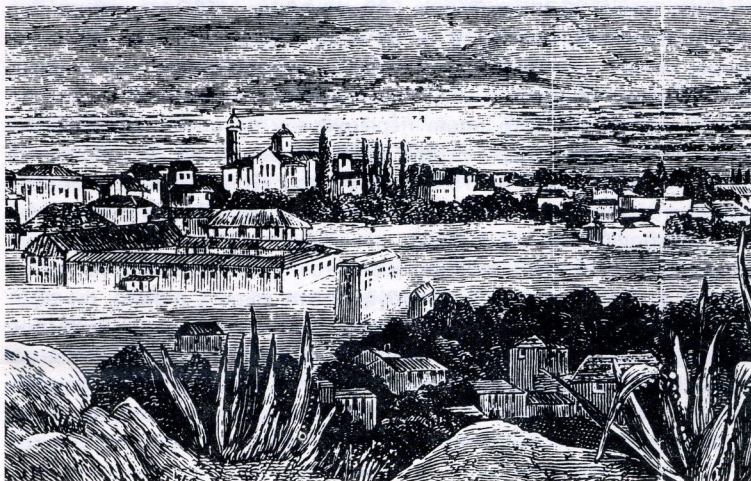
Τελικά, μετά και την απόφαση του Γ. Πλυτά να διατεθούν ποσά από τα 20 εκατομμύρια για διαμόρφωση πλατειών στο Άργος, που ζητούσε ο δήμαρχος Γ. Πειρούνης (έγινε και κατά κανόνα υπήρξε κακοτεχνία), γίνονται ευρύτερα αντιληπτό ότι με την κυβέρνηση που έπνεε τα λόισθα λύση δεν επρόκειτο να δοθεί¹⁶.

Στη νέα κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, λοιπόν, εναποτέθηκαν οι ελπίδες για λήξη της παράλογης κατάστασης, αγνοώντας ότι το κύκλωμα, πλέον, των «κατεδαφιστών» διέθετε ένα νέο μέσο καθυστέρησης, το **βουλευτή Γιάννη Κουτσογιάννη**. Με την εγκατάσταση των νέων αρχών του ΥΧΟΠ, του Υπουργού **Αντώνη Τρίτση** και του Γεν. Γραμματέα **Γιάννη Καλαντίδη**, αλλά και της **Μελίνας Μερκούρη** ως Υπουργού Πολιτισμού, τα πολιτιστικά σωματεία της πόλης, συνεπικουρούμενα από το ισχυρό Εργατούπαλληλικό Κέντρο Άργους, έκαναν νέα διαβήματα προς τα δύο Υπουργεία, οι υπηρεσιακοί παράγοντες υπέβαλαν σχετικά υπομνήματα, η Μ. Μερκούρη κατέβηκε το 1982 στην πόλη¹⁷ και υποσχέθηκε άμεση έναρξη των έργων, αλλά μόλις το 1984 αποφασίστηκαν επίσημα οι χρήσεις του κτιρίου, άνευ άλλου τινός¹⁸. Από την πλευρά του ΥΧΟΠ ανατέθηκε, τελικά... άλλη μελέτη, για τη διαμόρφωση του περιβάλλοντα χώρου του κτιρίου¹⁹, που πάγωσε κι αυτή αργότερα. Αρχές του 1985 συγκροτήθηκε επιτροπή στο ΥΠ.ΠΟ., με συμμετοχή εκπρο-

σώπου του Δήμου Άργους, με σκοπό την αξιοποίηση του κτιρίου. Ο εκπρόσωπος του Δήμου (αρχιτέκτονας Βασ. Νίκας) αναδείχθηκε στον κατεξοχήν τορπιλιστή του έργου της, μέχρι την παραγκοποίηση του χώρου των Στρατώνων, με πρωτοβουλία του δημάρχου, την άνοιξη του 1986²⁰.

Με την αλλαγή δημοτικής αρχής, τον Οκτώβριο του 1986, και με δηλωμένη την πρόθεση του 88% του αργειακού λαού, που ψήφισε τα προγράμματα των αντίστοιχων συνδυασμών, για άμεση αξιοποίηση του κτιρίου, άρχισαν να προχωρούν κάποιες διαδικασίες. Η ομάδα εργασίας του ΥΠ.ΠΟ., με το νέο δήμαρχο, ως μέλος της και με εκπρόσωπό του μέλος του νεοσύστατου νομικού προσώπου «Πνευματικό Κέντρο και πολιτιστική κληρονομιά του Άργους», προχώρησε και πρότεινε την επιτέλους έγκριση από το Κ.Α.Σ., **μετά επτά χρόνια**, της μελέτης Κυδωνιάτη, πράγμα που έγινε **ομόφωνα** στις αρχές Απριλίου 1987. Η απόφαση αυτή του Κ.Α.Σ. επικυρώθηκε υπό μορφή απόφασης της Υπουργού με το ίδιο περιεχόμενο.

Επιμείναμε κάπως υπέρμετρα σε ελάχιστα, στην ουσία, σημεία της κρατικής «πολιτικής» απέναντι στο θέμα των Στρατώνων Καποδίστρια, δείχνοντας με αντικειμενικά στοιχεία επαρκώς πως ό,τι προχώρησε, δεν έγινε γιατί μια τέτοια πολιτική, όπως και για όλη την πολιτιστική μας κληρονομιά, χαράχτηκε ποτέ, αλλά επειδή κάποιοι υπουργοί διέθεταν το ανάλογο (αλλά όχι μέχρι τέλους) θάρρος, ενώ κάτοικοι της περιοχής αγωνίστηκαν αψηφώντας δυσμενείς καταστάσεις, όπως θα δείξουμε παρακάτω, για να τους κρατήσουν σε κάποια συνέπεια. Τελικά, κι εδώ, το ελληνικό κράτος παρουσιάζεται

Πρόχειρο σχέδιο των Στρατώνων που δημοσιεύτηκε στο αγγλικό περιοδικό «The Graphic» (20.1.1877) και στο γαλλικό «L' Illustration» (27.1.1877).

συρόμενο, αγόμενο και φερόμενο, ανίκανο να προωθήσει σωστές αποφάσεις του εμπρός στην παραμικρή οργανωμένη παρασκηνακή αντίδραση συμφερόντων, ως ένα είδος Πόντιου Πιλάτου μεταξύ του πιο προοδευτικού τμήματος, και πολυπληθούς, σήμερα, της ελληνικής κοινωνίας, που δεν πήρε διαζύγιο με την ιστορική μνήμη, και των οργανωμένων ομάδων παραδοσιακών «παραγόντων» και εργολάβων. Η ευθύνη της κυβέρνησης, σήμερα, παρουσιάζεται αντικειμενικά μεγαλύτερη, αφού σ' ένα θέμα τελειωμένο ουσιαστικά, και ως προς το οποίο δεν είχε γνώμη αντίθετη με την προκάτοχό της, αφήσε να περάσουν ανεκμετάλλεута έξι ολόκληρα χρόνια, αγνοώντας το αίτημα και τα διαβήματα φορέων, υποκύπτοντας σε ίδιου είδους πιέσεις των πλέον οπισθοδρομικών ανθρώπων και, το κυριότερο, αν και άριστα ειδοποιημένη για τους νέους συσχετισμούς δυνάμεων αλλά και για το ότι, αρχές του 1982, όλοι περίμεναν στο Άργος αποφασιστικότητα εκ μέρους της για λήξη του θέματος με έναρξη των έργων. Μπήκε στο ίδιο παιχνίδι των αναβολών, γινόμενη έρμαιο ακριβώς του ίδιου κυκλώματος αντιλήψεων και συμπερόντων.

Δημοτική αρχή Άργους και Στρατώνες Καποδιστρία

Ο Δήμος Άργους, με την προϊούσα αστικοποίηση της πόλης του γνωστού μεταπολεμικού τύπου, επιδίωξε αρχικά να περιέλθουν σε αυτόν οι γύρω από του Στρατώνες χώροι και πλατείες, που κι αυτοί ανήκαν, τότε (1957) στο Ταμείο Εθνικής Αμύνης (ΤΕΘΑ), πράγμα που πέτυχε σταδιακά, ενώ το 1971, σε τελική συμφωνία με το ΤΕΘΑ, και χωρίς εκείνο να υποψιάζεται καν την ιστορικότητα του κτιρίου καταλήγει να υπογράψει μαζί του συμβόλαιο εκποίησης και ανταλλαγής, σύμφωνα με το οποίο περιέρχονταν σε αυτόν οι Στρατώνες και οι γύρω χώροι, χωρίς βέβαια καμιά δέσμευση για διατήρηση, και με συμβολικό τίμημα 8.215.000 δρχ., που εξοφλήθηκε εσπευσμένα μόλις στο τέλος του 1977. Είναι χαρακτηριστικό ότι, από τη στιγμή της υπογραφής του συμβολαίου, και με θολές ιδέες «αξιοποίησης» να τριγυρίζουν ανά τους αιθέρας (κατά τον χουντικό υπουργό Ασλανίδη, λ.χ., θα έπρεπε να δημιουργηθεί στο χώρο... πισίνα), οι «αξιοποιητές» και το τοπικό φύλλο τους παθαίνουν ξαφνική καθίζηση μνήμης, παύουν να θυμούνται πως το κτίριο ήταν ιστορικό και ζυμωμένο όσο κανένα άλλο με τις τύχες της πόλης (επί Κατοχής, για να μην μνημονεύσουμε κάτι από τα τελευταία γεγονότα, υπήρξε τόπος βασανισμού πατριωτών). Μόλις αρχίζει η μάχη για τη διατήρηση του κτιρίου, το μεταβαπτίζουν σε «σταύλους» (πράγμα που δεν καταφέρνουν να περάσουν στην καθημερινή τοπική ορολογία, ενώ δημιουργούν εις βάρος τους σχόλια για τον «σταυλισμό» τους, αυτών

των ιδίων, στο κτίριο, όταν δίνονταν εκεί δεξιώσεις μέχρι το 1968).

Μόλις το 1977, λοιπόν, όταν «αξιοποιητικές» ιδέες αρχίζουν να γίνονται πιο συγκεκριμένες, με προεξάρχουσα, τότε, εκείνη του «**Διοικητηρίου**» (βαρύγδουπος όρος της Επταετίας, για να προσδι-ορισθεί, στην προκειμένη περίπτωση, η στέγασή του... Δημ. Ταμείου, της Εφορίας, της Χωροφυλακής και της Πυροσβεστικής), και αργό-τερα του **πολυόροφου γκαράζ** (στο κέντρο της πόλης εννοείται), το δημοτικό συμβούλιο, με παλαιοσυντηρητικούς στη συντριπτική πλειο-ψηφία συμβούλους, αποφασίζει να ασχοληθεί «σοβαρά» με το θέμα. Στην απόφαση 48 της 5.3.77 διαβάζουμε **κατά λέξη** τα εξής «σοβαρά» πράγματα:

«... θα πρέπει ως πρώτη μας ενέργεια να κατεδαφίσουμε τα παλαιά κτίρια των στρατώνων, ώστε εν συνεχεία να μπορέσουμε να προγραμματίσουμε και να εκτελέσουμε διάφορα έργα (...). Το Δημοτικό Συμβούλιον ομοφώνως αποφασίζει: α) την κατεδάφιση των παλαιών κτισμάτων των στρατώνων Ἀργους, δια την εν συνεχεία αξιοποίησιν των χώρων των στρατώνων, διαμορφούμενου τούτου (sic) εις χώρον πρασίνου, δημιουργίας πάρκου **κ.λπ.** β) αναθέτει εις τον κ. Δήμαρχον δια τας περαιτέρω ενεργείας, ήτοι σύνταξιν της σχετικής μελέτης κατεδαφίσεως, εξασφάλισιν των οικονομικών προ-ϋποθέσεων προς αντιμετώπισιν της όλης δαπάνης κ.λπ. ενεργείας». Δήμαρχος την εποχή αυτή (και επί μία τετραετία) ήταν ο **Δημ. Μπόννης**, ο οποίος σε νεαρή ηλικία είχε ενταχθεί στα κατοχικά Τάγματα Ασφαλείας, αργότερα εξελίχθηκε σε εργοστασιάρχη, έκαμε κάποιες δωρεές στην πόλη και έγινε πανελλήνια γνωστός με τα εμβλήματα της 21ης Απριλίου που κρατιούνται αποθηκευμένα σε χώρο των Στρατώνων και με τη σχετική συνέντευξη-αποκάλυψη που έκανε ο Β. Καββαθάς στα «**Νέα**» της 22.8.1978.

Μετά την απόφαση, κι ενώ έχουν αρχίσει οι πρώτες αντιδράσεις εναντίον της στον τοπικό τύπο, ο Δήμαρχος αρχίζει αντιδικία με τον βουλευτή της «**Ν.Δ.**» Ιω. Μηναιό, για την «οικονομικωτέραν αξιο-ποίησιν των Στρατώνων», δηλώνοντας ότι ο ίδιος επισκέφθηκε τους Υπουργούς Στράτο και Ρέντη, για την «χρηματοδότησιν του Δήμου προς κατεδάφισιν των κτισμάτων». Τελικά, το δημοτικό συμβούλιο παίρνει απόφαση, δίχως να έχει προγραμματίσει το παραμικρό, να συνάψει δάνειο για να κατεδαφίσει το κτίριο²¹.

Αλλά στο μεταξύ και η Αρχαιολογική Υπηρεσία είχε ήδη δρα-στηριοποιηθεί και οι πολίτες άρχισαν να αντιδρούν εντονότερα στα κατεδαφιστικά «σχέδια». Στις 28 Σεπτεμβρίου, χωρίς προειδοποίηση δημόσια, ο Δήμος συγκαλεί στο Δημαρχείο ειδική σύσκεψη για το θέμα, στην οποία καλεί την Έφορο Αρχαιοτήτων, αλλά φροντίζει να μην καλέσει τους πολίτες που έχουν πάρει δημόσια και τεκμηριω-μένα θέση υπέρ της διατήρησης. Την ίδια μέρα, πρώτη η «**Καθη-μερινή**» (στήλη του «**Τήλεφου**») κρούει τον κώδωνα του κινδύνου

της κατεδάφισης, για να ακολουθήσει σε λίγο και ο υπόλοιπος αθηναϊκός τύπος. Στη σύσκεψη γίνεται γνωστό το ψυχοδραματικό και μικρονοϊκό ~~σπλ~~, που θα χαρακτηρίσει στο εξής τα πρωτοπαλίκαρα της ομάδας των «κατεδαφιστών», που σε κάθε παρόμοια συγκέντρωση, στο Δημαρχείο, στο μέλλον, προσπαθούν να δημιουργήσουν κλίμα τρομοκρατίας. Τελικά αποφασίζεται να γίνουν και άλλες συζητήσεις για το θέμα, πριν ληφθεί «οριστική απόφαση», ενώ το δημοτικό συμβούλιο υπόσχεται να «έχει στο μέλλον αναλυτικούς χάρτες και άλλα κατατοπιστικά στοιχεία, που θα διευκολύνουν περισσότερο την ανταλλαγή απόψεων»²².

Η φαινομενικά άψογη αυτή απόφαση υπήρξε **σημαδιακή** για την τύχη του όλου θέματος. Αν είχε τηρηθεί, αν είχαν ακολουθηθεί ήρεμες και δημοκρατικές διαδικασίες, αν ο Δήμος δεν έτεινε ευήκοον το ους σε υποσχέσεις ευφάνταστων «αξιοποιητών» και εργολάβων, το θέμα θα είχε λήξει ίσως και από τις αρχές του 1978. Όμως λίγο καιρό μετά τη σύσκεψη, ο δήμαρχος Μπόνης ξαναρχίζει στην Αθήνα διαβήματα για την κατεδάφιση του κτιρίου, πράγμα που προκαλεί, πλέον, την αρχή της εσωτερικής αναμέτρησης στην πόλη, την αυτοοργάνωση των πολιτών, την αντιπαράθεση, τελικά, δύο διαφορετικών στρωμάτων, όπως θα αναλύσουμε παρακάτω.

Με την κήρυξη του κτιρίου από το Υπουργείο Πολιτισμού, η δημοτική αρχή περνάει στην άμυνα. Καταθέτει, όπως είπαμε, αίτηση ακυρώσεως στο Συμβούλιο της Επικρατείας, κατά της κήρυξης - η οποία και απορρίπτεται. Όμως πλησιάζουν οι δημοτικές εκλογές - η οποία και απορρίπτεται. Όμως πλησιάζουν οι δημοτικές εκλογές του Οκτωβρίου 1978, το θέμα των Στρατώνων γίνεται αντικείμενο προεκλογικής δημαγωγίας. Στις εκλογές αυτές, ο Δ. Μπόνης χάνει στον δεύτερο γύρο, ο φανατικός υποστηρικτικής της κατεδάφισης και εκδότης του «Αργειακού Βήματος» έρχεται τέταρτος και θάβεται πολιτικά, ενώ ο συντηρητικός Γ. Πειρούνης, ψηφίζεται από τους προοδευτικούς κάθε κομματικής παράταξης στον δεύτερο γύρο, ως «μη χείρων», και συγκεντρώνει το 62%, μην έχοντας θέσει προεκλογικά θέμα κατεδάφισης²³.

Δίνουμε έμφαση στο πρόσωπο των δημάρχων. Τούτο γίνεται γιατί, όπως σε άλλες επαρχιακές πόλεις έτσι και στο Άργος, με το κατάντημα της τοπικής αυτοδιοίκησης δεν μπορούμε να πούμε ότι για το δημοτικό συμβούλιο έθεταν υποψηφιότητα τα δραστηριότερα και εγκυρότερα άτομα: το βάρος για τις διάφορες ενέργειες στην Αθήνα και αλλού, έπεφτε στο πρόσωπο του εκάστοτε δημάρχου, που κι αυτός δεν διέφερε αισθητά, από ποιοτική άποψη, ως προς τη συντριπτική πλειοψηφία των μελών του δημοτικού συμβουλίου.

Έτσι, στον Γ. Πειρούνη έλαχε η επί δύο τετραετίες διεκπεραίωση και του θέματος των Στρατώνων Καποδίστρια, στο οποίο ακολούθησε μια στάση επαμφοτερίζουσα, παρασυρόμενος από τους μεν και άλλοτε από τους δε, στο βάθος ελπίζοντας να τους «του-

μπάρει» (άγνωστο πώς) όλους και καταλήγοντας να συντριβεί ολοκληρωτικά, για την όλη απραξία που επέδειξε σε όλα τα θέματα της πόλης, στις εκλογές του Οκτωβρίου 1986²³.

Το «γύρισμά» του υπέρ της κατεδάφισης αρχίζει από τα μέσα του 1979, οπότε ωθεί το δημοτικό συμβούλιο να πάρει απόφαση (134/2.7.79) για να δημιουργηθεί πολιτιστικό κέντρο **σε άλλο κτίριο**, πράγμα που πίστευε ότι... θα διευκόλυνε την κατεδάφιση των Στρατώνων, ενώ σε τηλεγράφημά του διαμαρτυρίας προς τον Δημ. Νιάνια, μετά την επεισοδιακή επίσκεψή του²⁴, τονίζει ότι «δεν είναι το Άργος σύνολον παιδεύτων χωρικών επιζητούντων πολυκατοικίας και τσιμέντα εις την θέσιν των τάχα ιστορικών μνημείων. Υπάρχουν εδώ επιστήμονες, ήτοι Δικηγόροι, Πολιτικοί Μηχανικοί, Αρχιτέκτονες (σημ.: **μόνον ένας την εποχή εκείνη**), Δημοσιογράφοι και Ιστοριοδίφες (σημ.: **κανένας**), που είναι εις θέσιν να γνωρίζουν καλύτερα από οιονδήποτε γραφειοκράτην των Αθηνών την σημασίαν Πολιτιστικής Κληρονομιάς και παραδόσεως του Άργους»²⁵. Σε άλλο έγγραφό του προς τον ίδιο²⁶, αρχίζει, πλέον, να γράφει ό,τι του κατέβει, δηλώνοντας λ.χ. ότι «Ιστορική έρευνα από ομάδα ειδικών (σημ.: **ουδέποτε εμφανίστηκε εκείνη ή αυτοί**) κατέληξε στο συμπέρασμα ερευνήσασα ιστορικάς πηγάς (σημ.: **κι αυτές ουδέποτε αναφέρθηκαν**) και στοιχεία ότι, τα εναπομείναντα κτίσματα από τους στρατώνες Ιππικού ουδεμία σχέσιν έχουν με τον Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια».

Σε νέο τηλεγράφημά του προς τον πρωθυπουργό, πλέον, Κ. Καραμανλή²⁷ προχωρεί ακόμα περισσότερο και αρχίζει τα «καρφώματα»: «ο όλος θόρυβος υποκινείται υπό αντιπολιτευτικών παραγόντων». Στις 2 Μαρτίου 1980, κι ενώ συνεργείο της ΕΡΤ είχε κατέβει στο Άργος για να κινηματογραφήσει τους Στρατώνες Καποδίστρια, σπεύδει και το μπλοκάρει με τρία αυτοκίνητα, το οδηγεί στο Δημαρχείο, όπου του ζητείται να παραδώσει όσα φιλμ είχε τραβήξει, με το επιχείρημα ότι κανένας δεν μπορεί να φωτογραφίζει τους Στρατώνες δίχως την άδεια του δημάρχου!²⁸.

Στις 17.3.80 καλεί **αυθημερόν** 45 σωματεία της πόλης για το θέμα των Στρατώνων και για «να λάβωμεν αποφάσεις». Σε κρίση, πια, ουσιαστικής νομιμότητας (ή παρανομίας) για τις πράξεις και μεθοδεύσεις του, επιχειρεί με πραξικοπηματικό τρόπο να πετύχει κοινωνική συγκατάθεση ευρύτερου χαρακτήρα. **Δεν του δίνεται**: στη στημένη σύσκεψη παρουσιάστηκαν εκπρόσωποι μόνο 15 σωματείων (**κανενός** επιστημονικού ή πολιτιστικού), κι αποφάσισαν με το «έτσι θέλω»... συλλαλητήριο και κλείσιμο καταστημάτων για την Πέμπτη 27 Μαρτίου, δίχως να έχουν, βέβαια, συμβουλευθεί τα μέλη των συλλόγων.

Το «συλλαλητήριο» γίνεται με παρόντες μόνο μερικές δεκάδες φανατικούς και κάμποσους περιέργους, ενώ ο δήμαρχος, συνοδευό-

μενος από τη δημοτική φιλαρμονική που παιανίζει το «Είμαι ναύτης του Αιγαίου» ανοίγει την εκδήλωση, βγαίνοντας «θριαμβευτικά» από το δημαρχείο, σε εντελώς κωμικοτραγική ατμόσφαιρα.

Από το φιάσκο του «συλλαλητήριου» δεν είναι διόλου τυχαίο ότι είχε προηγηθεί, μόλις πριν λίγες μέρες (11 Μαρτίου), πρωινή απόπειρα του δημάρχου να κατεδαφίσει το κτίριο αυθαίρετα, πράγμα που προκάλεσε πανελλήνιο σάλο, ενώ στην κυριακάτικη «Ακρόπολη» της 9 Μαρτίου ο **Θεοφύλακτος Παπακωνσταντίνου** δημοσίευε ένα από τα δύο πύρινα άρθρα του υπέρ της κατεδάφισης των Στρατώνων, με **«επιχειρήματα» που αναμάσησαν όλοι οι κατεδαφιστές, κάθε χρώματος και κομματικής ένταξης.** Ο Θ.Π. ήταν και ο **μοναδικός** δημοσιογράφος του κεντρικού τύπου στην Ελλάδα που πήρε θέση υπέρ της κατεδάφισης, και ο **μόνος «θεωρητικός»** των τοπικών κατεδαφιστών μέχρι σήμερα.

Έχοντας πληροφορίες από πριν για τα μέλλοντα να γίνουν, τα οποία και εκθέσαμε, εκπρόσωποι πολιτιστικού φορέα της πόλης (Π.Ο.Α.) ανέβηκαν στην Αθήνα και έδωσαν συνέντευξη τύπου στις 15 Φεβρουαρίου, προοιδαζοντας τον ελληνικό και ξένο τύπο για τη νέα φάση της σύγκρουσης. Την παραμονή του συλλαλητηρίου, σε κάθε αργίτικο σπίτι, μοιράστηκε ένα δίπτυχο, από μέλη του ίδιου φορέα, πράγμα που συνέβαλε στην αποτυχία της συγκέντρωσης.

Από το φιάσκο της 27 Μαρτίου ο δήμαρχος Πειρούνης και οι «κατεδαφιστές» κατάλαβαν καλά ότι **δημόσιες** αντιπαραθέσεις ή και μονομερείς εκδηλώσεις τους δεν είχαν μέλλον. Γι' αυτό και από τότε η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν του **παρασκηνιακού πολέμου**, τον οποίο μερικοί, όπως θα δούμε παρακάτω, διεξήγαγαν με μέσα που μπορούν χωρίς υπερβολή να αναχθούν στη σφαίρα της **πολιτικής αλητείας.**

Σε συνεδρίαση του δημοτικού συμβουλίου της 22.12.1980 ξανάρχεται το θέμα των Στρατώνων, οπότε με πλειοψηφία 11 προς 4 **αποφασίζεται το... κολόβωμα** του κτιρίου κατά την ανατολική και δυτική πλευρά του, με την... επιφύλαξη ότι η απόφαση αυτή δεν αναστέλλει την προηγούμενη για πλήρη κατεδάφισή του. Η απόφαση αυτή, ο πλήρης εκτραχηλισμός των φανατικών «κατεδαφιστών», από τους οποίους ο εκδότης του «Αργ. Βήματος» φτάνει να βρίσει το δήμαρχο για την πολιτική και την... αβουλία του (μετά από μήνυση του τελευταίου, καταδικάζεται σε βαριά ποινή), οι αντιδράσεις του εμφανούς κατεδαφιστικού κυκλώματος ξεπερνούν κάθε όριο λογικής και ανάγονται καθαρά στο πεδίο της ψυχοπαθολογίας.

Ο Δήμος Άργους, με δήμαρχο τον Γ. Πειρούνη (αγροτικό εισοδηματία), μέχρι τον Οκτώβριο του 1986 δεν προβαίνει σε καμιά ενέργεια, φροντίζοντας να υποβαθμίζει το χώρο ώστε να υποβοηθήσει, όπως νομίζει, την κατεδάφιση των Στρατώνων. Την άνοιξη, μάλιστα, του 1986 ο Γ. Πειρούνης επιτρέπει την ανέγερση παρα-

πηγμάτων σε μόνιμη βάση, μέσα στο προαύλιο του κτιρίου, για τα οποία φτάνει να ζητήσει μόνιμη ηλεκτροδότηση, ενώ κάποιοι εγκαθιστούν και τηλέφωνα! Νέος σάλος δημιουργείται, μέσα στον οποίο για πρώτη φορά παίρνει δημόσια και ξεκάθαρη θέση, σε κεντρικό δημοσιογραφικό όργανο, η Υπουργός Πολιτισμού²⁹. Γεγονός είναι πως και ο Νομάρχης του ΠΑΣΟΚ **Θ. Μεταξάς**, τηρεί εφεκτική στάση, τρενάροντας την κατεδάφιση των παραγκών, προφανώς για την προσέλκυση πειρουνικών ψήφων, αφού αυτή τη φορά η «Ν.Δ.» πριμοδοτεί άλλον υποψήφιο (βλ. σημ. 23).

Ο νέος δήμαρχος, **Δημ. Παπανικολάου**, με την ανάληψη των καθηκόντων του προβαίνει στην κατεδάφιση των παραγκών, προωθεί την ίδρυση χοντραγοράς έξω από την πόλη για να αποσυρθεί όλο το χονδρεμπόριο από τους χώρους των Στρατώνων, όπου διεξάγεται σήμερα, προωθεί την έγκριση της μελέτης Κυδωνιάτη από το ΥΠ.ΠΟ. και μέχρι σήμερα έχει αναλάβει ενέργειες για την αξιοποίηση των διαθέσιμων χρημάτων στις πρώτες αναστηλωτικές εργασίες του κτιρίου. Θα πρέπει, όμως, να σημειωθεί ότι και άλλοι δύο συνδυασμοί στις δημοτικές εκλογές (υποστηριζόμενοι από το ΠΑΣΟΚ, ο ένας, και από το ΚΚΕ και ανένταχτους αριστερούς αλλά και ανεξάρτητους δεξιούς ο άλλος), εντάσσουν στα προγράμματά τους την άμεση αναστήλωση και αξιοποίηση του κτιρίου, σύμφωνα με τη μελέτη Κυδωνιάτη. Ενώ ο συνδυασμός του Γ. Πειρούνη, που έρχεται τελευταίος, για άλλη μια φορά δεν θέτει θέμα... κατεδάφισης.

Τοπικοί κοινοβουλευτικοί εκπρόσωποι και Στρατώνες Καποδίστρια

Στους τρεις βουλευτές που εκλέγονται στην Αργολίδα, το 1977 και οι τρεις ήταν της «Ν.Δ.» (οι **Ηλίας Οικονομόπουλος**, **Ιω. Μηναίος** και ο **γηραιός Ιω. Κοντοβράκης**). Ο πρώτος, στη μοναδική φορά που πήρε δημόσια θέση για το θέμα³⁰, εξέφρασε γνώμη υπέρ της κατεδάφισης και της δημιουργίας στο χώρο πάρκου και «Διοικητηρίου». Στις εκλογές του Νοεμβρίου 1977 δεν επανεξελέγη. Ο δεύτερος, ήδη από τον Απρίλιο του 1977 πρότεινε για τη θέση των Στρατώνων «μεγάλη πλατεία, με ανάληψη από τον ΕΟΤ της αρχιτεκτονικής σχεδιάσεώς της (το έκανα στο Πόρτο-Χέλι), ίσως δε και της χρηματοδοτήσεώς της για την κατασκευή της. Γιατί όχι;»³¹. Σε σύσκεψη στο Υπουργείο Πολιτισμού την 18.1.1979 τόνισε ότι πρέπει να δοθεί «νεοδημοκρατική λύση στο θέμα» ενώ, κατόπιν, στο διάδρομο, εξηγούσε σε εκπρόσωπο πολιτιστικών σωματείων ότι αυτό που προέχει είναι η απαλυνση των αντιδράσεων των παραγόντων της «Ν.Δ.» στο Άργος. Προσπαθώντας να κρατήσει «ισορροπίες», ο **Ιω. Μηναίος** έπαιξε το παιχνίδι των κατεδαφιστών, με τους οποίους και

μόνο άρχισε να έχει αποκλειστικά επαφές από τις αρχές του 1979. Ο τρίτος, αποφεύγοντας πάντα να εκφραστεί από τον τύπο, συνέβαλε όσο κανένας άλλος στην παρεμπόδιση εφαρμογής της μελέτης αξιοποίησης και παραπέμπουμε σε προηγούμενες παρατηρήσεις μας.

Στις εκλογές του 1977 εκλέχθηκε για πρώτη φορά βουλευτής από το ΠΑΣΟΚ, ο παλαιότερα βουλευτής **Δημ. Παπαϊωάννου** (της «Ε. Κέντρου»). Απέφυγε συστηματικά να πάρει, τοπικά, ανοιχτά θέση στο θέμα, αν και έβλεπε με συμπάθεια τις προσπάθειες για διατήρηση. Στις εκλογές του 1981 εκλέχθηκε ένας βουλευτής με τη «Ν.Δ.», ο μετέπειτα βουλευτής της ΔΗΑΝΑ **Ιω. Μουντζουρίδης**, δικηγόρος, και δύο βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, ο πρώην λοχαγός **Γιάννης Κουτσογιάννης** και ο δικηγόρος **Σπήλιος Βασιλείου** (ο τελευταίος της «βάσης» του κόμματος, ο προηγούμενος περισσότερο προωθημένος από παράγοντες). Αμέσως μετά τις εκλογές, διάφοροι εκπρόσωποι φορέων υπέρ της διατήρησης έκαναν διακριτικές επαφές και με τους τρεις, ζητώντας να διευκολύνουν την εξέλιξη του θέματος και την έναρξη των έργων. Το σίγουρο είναι ότι ο δεύτερος δήλωσε πως «είναι κάθετα αντίθετος με τη διατήρηση του κτιρίου»³² και άρχισε παρασκηνακές ενέργειες στα Υπουργεία για την κατεδάφιση. Η περίπτωση του είναι και η πλέον ιδιόζουσα, γιατί πρωτοεμφανίστηκε με λογοκοπία αγωνιστικού και «αντιδεξιού» τύπου, αποκαλυπτόμενος γρήγορα ως ένας από τους κύριους στηλοβάτες των αντιδραστικότερων δυνάμεων στο Άργος και στο Νομό. Ο τρίτος τήρησε ευνοϊκή στάση στο θέμα, αλλά ως βουλευτής... κυρίως περιφέρειας Ναυπλίου απέφυγε να ενεργοποιηθεί, αφήνοντας το πεδίο ελεύθερο στον Γ. Κουτσογιάννη.

Με τον Γ. Κουτσογιάννη, αλλά και με τον Ιω. Μουντζουρίδη που έφτασε να καταθέσει ερώτηση στη Βουλή, στις 16.4.84 (αρ. πρωτ. 3397/17.4.84), μετά από παραληρηματικό άρθρο υπέρργηρου «κατεδάφιστή» στο Άργος, το θέμα των Στρατώνων άρχισε να παίρνει χαρακτήρα οξείας προσωπικής αντιδικίας, σε εποχή που όλα είχαν ηρεμήσει και **όλοι** περίμεναν να προχωρήσει η λύση για το θέμα. Με την επανεκλογή του Γιάννη Κουτσογιάννη και του Ιω. Μουντζουρίδη στις εκλογές του 1985 (σύστημα λίστας) -τρίτος βουλευτής εκλέχθηκε ο **Β. Σωτηρόπουλος**, της «Ν.Δ.»- το «τοπίο» δεν μεταβλήθηκε: απλώς, σε συνεργασία με τον δήμαρχο Πειρούνη, ο βουλευτής του ΠΑΣΟΚ επέμενε **στην Αθήνα**, σε Υπουργούς, συμβούλους και παρασυμβούλους, ότι το «το 98% του Άργους θέλει την κατεδάφιση», **ενώ στο Άργος βεβαίωνα ταυτόχρονα** (όπως **δημόσια**, στην «απολογιστική συνέλευση» του Δήμου, την άνοιξη του 1985) ότι «η Μελίνα δεν θέλει ούτε καν ν' ακούσει για Στρατώνες»... Τον Νοέμβριο του 1985, **μέσα στο δημοτικό συμβούλιο**, δήλωνε ότι στο χώρο των Στρατώνων πρέπει να κτιστεί πολυόροφο γκαράζ,

ενώ στις αρχές του ίδιου χρόνου, σε κοινή σύσκεψη υπηρεσιακών παραγόντων, πολιτικών υπευθύνων των ΥΧΟΠ και ΥΠ.ΠΟ., του δημάρχου, του ίδιου και του βουλευτή Βασιλείου, ξανακραύγαζε την αντίθεσή του προς τη διατήρηση και απειλούσε για όσους τυχόν θα «διέρρεαν» το παραμικρό.

Είναι χαρακτηριστικό ότι τόσο ο Ιω. Μηναΐος (πρώην ναύαρχος) όσο και ο Γ. Κουτσογιάννης προέρχονται από τον στρατό (ίσως η στάση τους να επιδέχεται και ψυχαναλυτική ερμηνεία), ότι τρεις βουλευτές της «Ν.Δ.» κι ένας του ΠΑΣΟΚ ήταν δικηγόροι, ενώ ένας της «Ν.Δ.» (ο Β. Σωτηρόπουλος) είναι γιατρός. Η έλλειψη σεβασμού για την πολιτιστική κληρονομιά, η δημαγωγική ψηφοθηρία, η παταγώδης έλλειψη σχεδίων και φαντασίας πέρα από την παραδοσιακή πολιτική ρουτίνας είναι σημαντικό ότι χαρακτηρίζουν τη μεγάλη πλειοψηφία τους. Ας προσθέσουμε ότι στο Άργος τα πράγματα είναι κραυγαλέα, με την έννοια ότι δεν έχει γίνει συντήρηση για κανένα μνημείο της πολιτιστικής κληρονομιάς, σε μια πόλη με ιστορία τριών χιλιετηρίδων.

Πολίτες Άργους και Στρατώνες Καποδίστρια

Σε μια πόλη όπου η ιστορική μνήμη είχε φτάσει σε σημείο μηδέν, όπου οι κύριοι φορείς της, δηλαδή οι παλαιοί τοπικοί λόγιοι, δεν ζούσαν πια, όπου στη δημοσιογραφία κυριολεκτικά τράπηκαν κατά κανόνα, άνθρωποι χωρίς ειδικά προσόντα, ούτε και δεοντολογία, αλλά και όπου μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο παρατηρήθηκε έντονο το φαινόμενο της μετοικεσίας γηγενών οικογενειών και των πιο δραστήριων και καλλιεργημένων ανθρώπων προς την Αθήνα, σε μια τυπική, λοιπόν, επαρχιακή πόλη της Ελλάδας ήταν... «φυσικό» ο αγώνας για την πολιτιστική κληρονομιά ν' αρχίσει από συνειδητές ομάδες. Έτσι, στις 18 Δεκεμβρίου του 1977 υπογράφηκε από 56 Αργίτες το πρώτο υπόμνημα προς τα αρμόδια Υπουργεία, με το οποίο ζητούσαν τη διάσωση του κτιρίου και την αξιοποίησή του σε πολιτιστικό κέντρο³⁴. Τις υπογραφές των 56 ακολούθησαν εκατοντάδες άλλων πολιτών, **μετά από συζήτηση μαζί τους**, ενώ από την πλευρά των κατεδαφιστών, με συνοπτικές διαδικασίες και με αμφίβολης γνησιότητας πολλές υπογραφές, ακολουθήθηκε η ίδια μέθοδος, ενώ κινητοποιούσαν στις αρχές της σύγκρουσης μέλη των διοικητικών συμβουλίων επαγγελματικών σωματείων, που υπόγραφαν εξ ονόματός τους δίχως, κατά κανόνα και με ελάχιστες εξαιρέσεις, σύγκλιση γενικών συνελεύσεων και αντικειμενική ενημέρωση, με αντιπαράθεση απόψεων. Το μόνο που τους ενδιέφερε ήταν «να κάνουν μπουύγιο».

Με την ίδρυση του «Πολιτιστικού Ομίλου Άργους» (τέλος

του 1977), ο οποίος, πριν διαλυθεί από κομματικά «καπελώματα», είχε δημιουργήσει έντονες πολιτιστικές ζυμώσεις στην πόλη και αποτέλεσε μαγιά για τη μετέπειτα πολιτιστική ζωή της³⁵, ο αγώνας για τους Στρατώνες απέκτησε νέο και ισχυρό έρεισμα και ήρθε στην επιφάνεια η **πραγματική ουσία του**, δηλαδή η αντιπαράθεση νέων, ανανεωτικών δυνάμεων μέσα στην πόλη, προς τις δυνάμεις εκείνες που εξέφραζαν τα πλέον καθυστερημένα στρώματα του πληθυσμού. Ο Π.Ο.Α., μετά από ανταλλαγή απόψεων και συζητήσεις των μελών του, συνέταξε γενική εισήγηση για πολιτιστικό κέντρο στους Στρατώνες Καποδίστρια, στις 20.2.1978³⁶, ενώ στις 29 Μαΐου 1978 οργάνωσε δημόσια συγκέντρωση (που ήταν η πρώτη και μοναδική μέχρι σήμερα για το θέμα). Στη συγκέντρωση μίλησαν εκπρόσωποι του Ομίλου και της επιτροπής Κυδωνιάτη και εκ των υστέρων, με την τότε υστερική στάση κάποιων «κατεδαφιστών», που είχαν έρθει για να δημιουργήσουν επεισόδια κι όχι για να συμματάσχουν σε διάλογο, κρίνουμε ότι μάλλον πρόωρα δημιουργήθηκε και ίσως να απέδιδε περισσότερο όταν είχαν ωριμάσει, αργότερα, τα πνεύματα.

Ο Π.Ο.Α., με την επιμονή και την αγωνιστικότητά του, συνέβαλε στη σωστή πληροφόρηση για το θέμα, παρακινώντας και τα άλλα σωματεία της πόλης να πάρουν σιγά-σιγά θετική στάση και κάνοντας άλλα σωματεία να το ξανασκεφτούν. Ήταν αυτός που έφερε σε γνώση του ευρύτερου ελληνικού κοινού νέα στοιχεία και αντικειμενικές πληροφορίες, που κινητοποίησε προσωπικότητες και φορείς, που συνέβαλε ώστε οι Στρατώνες Καποδίστρια να αποκτήσουν διάσταση εθνική.

Διάδοχος, κατά κάποιο τρόπο, του Π.Ο.Α., αλλά με καθαρά περιβαλλοντικούς στόχους είναι η «**Αργολική Οικολογική Εταιρία**» η οποία, σε συνεργασία με κεντρικές περιβαλλοντικές οργανώσεις, συνέβαλε ώστε το θέμα να έρθει σε γνώση διεθνών οργανώσεων και φορέων. Η ΑΡ.Ο.ΕΤ. πήρε την πρωτοβουλία συσπείρωσης, τα τελευταία χρόνια, των δέκα, περίπου, πλέον πολιτιστικών σωματείων του Άργους και της συνεργασίας με τη νέα διοίκηση του δυναμικού Εργατοϋπαλληλικού Κέντρου Άργους, που βρέθηκαν σε συνεχή κινητοποίηση για την έναρξη των έργων στο κτίριο³⁷.

Με τη νέα διοίκησή του, το **Ε.Κ.Α.** οργάνωσε σε αίθουσά του στοιχειώδη πολιτιστική υποδομή και βοήθησε, έτσι, απτά και συγκεκριμένα την πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης. Σωματεία εργαζόμενων, με ανενημέρωτες διοικήσεις, που αρχικά είχαν πάρει θέση υπέρ της κατεδάφισης, εδώ και χρόνια, πλέον, δεν παύουν να διεκδικούν συνεχώς την αξιοποίηση του κτιρίου σε πολιτιστικό κέντρο και μουσείο (αποδεχόμενα την απόφαση του ΥΠ.ΠΟ.), κι έτσι οι «κατεδαφιστές» παρουσιάζονται, σήμερα, εντελώς απομονωμένοι, με μόνο εμφανές στήριγμα εκείνο του βουλευτή **Γιάννη Κουτσογιάννη**. Η συσπείρωσή τους, από το 1978, σε μια φαντασματική δόθεν «Πα-

ναργειακή Ένωση», με κινούνται μέλη έναν υπέργηρο χημικό, έναν πολιτικό μηχανικό από τη Νεμέα και ένα «δημοσιογράφο» μεγάλης ηλικίας, ξεφούσκωσε και αποτέλεσε εξαρχής φαιδρή νότα. Είναι χαρακτηριστική η ηλικία μερικών από τα «πρωτοπαλήκαρά» τους: Γ. Θωμόπουλος (εκδότης του «Αργ. Βήματος»), 81 ετών³⁸, χημικός Αθ. Μαραγκός (αρθρογράφος στο προηγούμενο), 90 ετών, Δ. Αργυρόπουλος (Πρόεδρος Συλλόγου Φιλοδέντρων και μέλος του Δ.Σ. του ενός Εμπορικού Συλλόγου Άργους), 70 ετών.

Πιο επικίνδυνο υπήρξε το **εργολαβικό κύκλωμα**, με «σφήνα» του, όπως αποδείχθηκε, μέσα στο Δ.Σ. του Π.Ο.Α., πολιτικό μηχανικό και εργολάβο³⁹, που προκάλεσε εσωτερική κρίση και, τελικά, διαγράφηκε από τον Όμιλο (μόνη περίπτωση διαγραφής). Άλλη «σφήνα» μέσα στον Π.Ο.Α., στα πρώτα βήματά του, υπήρξε άλλος εργολάβος, πολιτικός παράγοντας του ΠΑΣΟΚ με δράση πάντα στα παρασκήνια, με πρώτη νεανική πολιτική συμμετοχή του στα κατοχικά Τάγματα Ασφαλείας και εξ αγχιστείας συγγενής με τον Γιάννη Κουτσογιάννη⁴⁰. Σε αυτόν και στον πολιτικό μηχανικό από τη Νεμέα Ν. Ζαφείρη οφείλεται υπόμνημα 9 μηχανικών του Άργους προς το ΤΕΕ, με το οποίο, παρασυρμένοι ίσως ορισμένοι, ζητούσαν να μην πάρει θέση υπέρ της διατήρησης του κτιρίου⁴¹. Αλλά είναι χαρακτηριστικό ότι και ο **Σύλλογος Μηχανικών Αργολίδας** όχι μόνο δεν πήρε καθαρή και ευνοϊκή θέση για το θέμα, ακόμα και μετά την ξεκάθαρη θέση του Τ.Ε.Ε., αλλά εξακολούθησε, μέχρι πρόσφατα, να δυσφορεί για τα μέτρα κρατικής προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης.

Χαρακτηριστικό είναι τηλεγράφημα που στάλθηκε, στις 30.4.78, πάλι με πρωτοβουλία του Ν. Ζαφείρη, προς... τον αθηναϊκό τύπο, προσυπογραμμένο από κάποιους ελεύθερους επαγγελματίες της πόλης, αλλά και από τον **Γ. Τσούρνο**, Αρκάδα πολιτικό μηχανικό και εργολάβο και εγκατεστημένο στο Ναύπλιο (σήμερα δήμαρχο Ναυπλίου), με το οποίο τόνιζαν ότι «σας αρνούμεθα να ασχολείσθε με τους σταύλους»⁴². Αυτό, τη στιγμή που οι «κατεδαφιστές» κατηγορούσαν τους αντιπάλους τους ως «επήλυδες» στην πόλη κι ενώ **όλοι** οι κατασκευαστές που μνημονεύσαμε κατάγονται ή και έχουν γεννηθεί σε χωριά της Αργολίδας, της Κορινθίας ή της Αρκαδίας (Καστρί).

Κόμματα και Στρατώνες Καποδίστρια

Αρκετά πολύπλοκη και πάντως όχι ξεκάθαρη εμφανίζεται η στάση των κομμάτων (εκτός εκείνης ορισμένων κοινοβουλευτικών εκπροσώπων που εντοπίσαμε), απέναντι στο θέμα. **Σε τοπικό επίπεδο** η κατάσταση παρουσίασε σύγχυση. Από την πλευρά της

«Συνήθης χρήση» της αυλής των Στρατώνων τα τελευταία χρόνια.

«Ν. Δημοκρατίας» σαφώς υπήρξε πίεση μελών των χαλαρών, τότε, κομματικών της οργανώσεων για κατεδάφιση και στον τοπικό τύπο δημοσιεύθηκαν στις 20 Ιανουαρίου και στις 3 Φεβρουαρίου 1980 τηλεγραφήματα παραληρηματικού στίλ του προέδρου της Τ.Ο. Γ. Σταμέλου με έντονο «κατεδαφιστικό» περιεχόμενο, χωρίς την παραμικρή μνεία, όμως, του ποιές εσωτερικές διαδικασίες τηρήθηκαν και πώς, αλλά και με έντονο το στοιχείο κάποιων εσωτερικών προσωπικών αντιπαράθεσεων.

Στην Τ.Ο. του ΠΑΣΟΚ ο **εργολάβος Γεώργιος Παπαδημητρίου**, πρόεδρος μιας φαντασματικής επιτροπής «για τα ζητήματα της πόλης», προσπάθησε να προκατάλαβει την οργάνωση, το 1979, και να περάσει στον τοπικό τύπο «ψηφίσμα» υπέρ της κατεδάφισης. Αλλά ήδη από την κεντρική οργάνωση του κόμματος τρεις βουλευτές του είχαν καταθέσει ερώτηση στη Βουλή, ευνοϊκή για τη διατήρηση, το «ψηφίσμα» δεν πέρασε στην εφημερίδα «Αναγέννηση», όπου πρωτοδόθηκε, ενώ ο τότε υπεύθυνος Πολιτιστικού του κόμματος **Κ. Πολιτόπουλος** (σήμερα πρόεδρος του Δ.Σ. του Εθνικού Θεάτρου) κατέβηκε στο Άργος και με εμπεριστατωμένη εισήγησή του πέρασε την άποψη για τη διατήρηση (στις 26 Μαρτίου 1980, μια μέρα πριν το «συλλαλητήριο»).

Του ΚΚΕ η άποψη εκφράστηκε αρχικά όπως στην ανακοίνωση του 24.3.80. Μια στάση ευμενούς, υπέρ της διατήρησης, ουδετερότητας, αλλά και μια εμμονή σε γενικότητες, μια ανικανότητα για λήψη ξεκάθαρων θέσεων πάνω σε φλέγον (είτε το ήθελαν είτε

όχι) τοπικό θέμα, ως προς το οποίο, μια και κυκλοφόρησαν έντυπη ολοκληρωμένη άποψη, μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε ότι στάθηκαν ανίκανοι να διακρίνουν τις σαφείς κοινωνικές προεκτάσεις του.

Τέλος, η στάση της τοπικής ομάδας του ΚΚΕ εσ., όπως σαφώς εκφράστηκε με την επιμονή τους μέσα στον Π.Ο.Α., του οποίου πρώτοι επεδίωξαν το κομματικό «καπέλωμα», μπορεί να χαρακτηριστεί ως εντελώς αντιφατική: εμπόδισαν, αρχικά (αλλά σύντομα υπερκεράστηκαν από την πλειοψηφία των μελών του Ομίλου), να πάρει θέση συνεπή υπέρ της διατήρησης και αξιοποίησης του κτιρίου, ισχυριζόμενοι ότι δεν είναι δυνατό να υποκατασταθούν, από αυτόν, τα πολιτικά κόμματα, ενώ ταυτόχρονα διατύπωναν έντονη κριτική γιατί «δεν μαζικοποιείται το θέμα». Ταυτόχρονα, συνηγόρησαν στην κεντρική κομματική οργάνωση για να πάρει θέση.

Σε κεντρικό επίπεδο, σκιαγραφήσαμε ήδη τις θέσεις των κυβερνητικών φορέων της «Ν.Δ.» και του ΠΑΣΟΚ. Προσθέτουμε ότι οι τρεις βουλευτικές του δευτέρου που έκαναν έντονη παρέμβαση, με ερωτήσεις κ.λπ. στη Βουλή, υπέρ της αξιοποίησης του κτιρίου ήταν οι **Ειρ. Λαμπράκη, Μελίνα Μερκούρη και Αμαλία Φλέμινγκ**, μαζί με τον **Δημ. Παπαϊωάννου**⁴³. Πέρα από αυτές, προς την ίδια κατεύθυνση είχαν καταθέσει ερωτήσεις στη Βουλή ο **Λεωνίδας Κύρκος**⁴⁴ και οι τότε βουλευτές του ΚΟ.ΔΗ.ΣΟ. **Κώστας Αλαβάνος, Βιργινία Τσουδερού και Καρδάρης**⁴⁵. Οι βουλευτές αυτοί δεν αρκέστηκαν στην κατάθεση ερωτήσεων, αλλά ορισμένοι έφτασαν ακόμα και σε κινητοποίηση διεθνούς χαρακτήρα, που γύρισε ως μπουμερανγκ πληροφόρησης ακόμα και μέχρι τον πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Φορείς και πρόσωπα σε κεντρικό επίπεδο και Στρατώνες Καποδίστρια

Από πολύ νωρίς οι πολίτες του Άργους που έδωσαν μάχη για τους Στρατώνες, για το πολιτιστικό κέντρο και για την πολιτιστική κληρονομιά της πόλης τους εννόησαν ότι έπρεπε να δώσουν ευρύτερη διάσταση στο θέμα. Όχι μόνο κινητοποιώντας τον κεντρικό τύπο αλλά, προηγουμένως μάλιστα, απευθυνόμενοι σε ειδικούς και καλώντας κεντρικούς φορείς να πάρουν θέση.

Έτσι, ο Π.Ο.Α., πριν ξανοιχτεί σε ανοιχτή αναμέτρηση, είχε ήδη ζητήσει γραπτά τη γνώμη του καθηγητή της ιστορίας της Αρχιτεκτονικής του Ε.Μ.Π. **Χαρ. Μπούρα**, ο οποίος και απάντησε με επιστολή του της 17 Απριλίου 1978, όπου τόνισε ότι είχε ταχθεί υπέρ της διατηρήσεως των Στρατώνων και της επιστημονικής αποκαταστάσεώς τους. Ανάλογη θέση πήραν κατά καιρούς οι καθηγητές,

Αντιδράσεις για το «συλλαλητήριο» της 27.3.1980: Στις φωτογραφίες, οι «κατεδαφιστές» παρουσιάζουν μερικότατη άποψη των πρώτων σειρών διαδηλωτών, ενώ οι «διατηρητές» πλήρη άποψη της συμμετοχής.

σήμερα, στην Πολυτεχνική Σχολή Θεσσαλονίκης **Γιώργος Λάββας** και **Αργύρης Πετρονότης**.

Παράλληλα, ο Π.Ο.Α., με έγγραφό του και με προσωπικές επαφές, ζητούσε από το Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας και από τον Σύλλογο Αρχιτεκτόνων να τοποθετηθούν απέναντι στη σύγκρουση. Το Τ.Ε.Ε., με έγγραφό του της 7.6.1978 (αρ. πρωτ. 12821) και με υπογραφή του τότε προέδρου του **Ευ. Κουλουμπή** δήλωνε ότι «έχει πεισθεί για την αρχιτεκτονική αξία και την ιστορικότητα του κτιρίου» και ότι «πιστεύει ότι η δημιουργία Πνευματικού Κέντρου στους χώρους των Στρατώνων Καποδίστρια είναι τεχνικά δυνατή και θα αποτελέσει βασικό πυρήνα για την πολιτιστική ανάπτυξη της Επαρχίας Άργους και Νομού Αργολίδας». Η απάντηση αυτή δημοσιεύθηκε και στο Δελτίο του της 17.6.78. Με άλλο έγγραφό του προς τον Π.Ο.Α. (αρ. πρωτ. 13911/22.6.78), ο Ευ. Κουλουμπής

δήλωνε ότι το ΤΕΕ αποφάσισε να πάρει επίσημα θέση για το θέμα, καταθέτοντας παρέμβαση στο Συμβούλιο της Επικρατείας υπέρ της αποφάσεως του ΥΠ.ΠΟ. και κατά της αιτήσεως ακυρώσεως του Δήμου Ἀργους. Με τη δημοσίευση σχετικής ανακοίνωσης στο «Ενημερωτικό Δελτίο» του⁴⁶, προκάλεσε την κινητοποίηση των εργαζομένων του Ἀργους Δ. Παπαδημητρίου και Ν. Ζαφείρη (βλ. σημ. 41), στους οποίους απάντησε με οξύτητα, ενώ ο δεύτερος πήρε προσωπική επαφή με τον Ευ. Κουλουμπή, συνάντησε πλήρη άρνηση στο διάβημά του, προσπάθησε να επανέλθει και, στην ουσία, αποπέμφθηκε. Με νέα ανακοίνωσή του⁴⁷, το ΤΕΕ έπαιρνε και πάλι ξεκάθαρη θέση για το θέμα και, μαζί με ομάδα πολιτών του Ἀργους, κατέθεσε μια από τις δυο παρεμβάσεις στο Συμβούλιο της Επικρατείας, που συνέτειναν στην απόρριψη της αίτησης του Δήμου.

Πέρα από το ΤΕΕ, ο ΣΑΔΑΣ δραστηριοποιήθηκε κι αυτός με τη σειρά του ενώ το κτίριο των Στρατώνων φαίνεται ότι ενέπνευσε ακόμα και για την κατασκευή νέων κτιρίων, όπως του ξενοδοχείου «Αμαλία» στην περιοχή Ναυπλίου⁴⁸.

Κινητοποιήθηκαν, επίσης, ακόμα και αρχαιολόγοι των ξένων αρχαιολογικών σχολών στην Αθήνα⁴⁹, ενώ πνευματικοί άνθρωποι και εκπρόσωποι περιβαλλοντικών οργανώσεων σχηματίζουν στις αρχές Μαρτίου 1978 μια «**Πανελλήνια Επιτροπή Διασώσεως και Αξιοποίησης των Στρατώνων Καποδιστρια Ἀργους**»⁵⁰, η οποία και κινείται πολύ δραστήρια. Αλλά και άνθρωποι κύρους όπως ο **Μανώλης Ανδρόνικος**⁵¹ πήραν δημόσια ευγοϊκή θέση για το θέμα και αποτέλεσαν ισχυρό εμπόδιο στις έντονες παρασκηνακές πιέσεις συμφερόντων και «κατεδαφιστών», στις οποίες έτειναν εμύχον το ους κάποιοι πολιτικοί παράγοντες των Υπουργείων.

Κλείνοντας αυτή την ενότητα, όπου ενδεικτικά δώσαμε βασικά στοιχεία, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι εντελώς περιβαλλοντικές οργανώσεις, όπως η «Συντονιστική Επιτροπή Οργανώσεων Προστασίας του Περιβάλλοντος», σε κάθε δύσκολη στιγμή κινητοποιήθηκαν ενώ, πέρα από όσους αναφέραμε, ακόμα και ξένες προσωπικότητες με κάποια πραγματική ή ερευνητική σχέση προς την Ελλάδα, κινητοποιήθηκαν προς κάθε κατεύθυνση (ακόμα και ο «Κρις»-Γούντχαουζ).

Τύπος και Στρατώνες Καποδιστρια

Ένα από τα αποτελεσματικότερα όπλα στη μάχη για τους Στρατώνες στάθηκε, τελικά, ο τύπος. Ενημερωμένος με μελέτες και με αντικειμενικά και απολύτως διασταυρώσιμα, ως προς τις πληροφορίες που περιείχαν, δελτία τύπου, κυρίως του Πολιτιστικού Ομίλου Ἀργους αλλά και των κεντρικών οργανώσεων, πείσθηκε από την

αρχή για το πού βρισκόταν η τεκμηριωμένη και σωστή άποψη αλλά και για το ποιόν των «κατεδαφιστικών» προσπαθειών. Τα άρθρα που έχουν γραφεί στον τοπικό και στον αθηναϊκό τύπο πρέπει να ξεπερνούν τις δύο χιλιάδες (μέχρι τα μέσα του 1979 είχαν φτάσει στον αριθμό των 400, περίπου). Συμπεριλαμβάνουμε άρθρα θέσεων και άρθρα ρεπορτάζ, συνεντεύξεις, αποστολές στο Άργος, κύρια άρθρα και επώνυμα άρθρα ή σχόλια.

Στον τοπικό τύπο θα πρέπει να σημειώσουμε την παρουσία των εφημερίδων **«Αργειακόν Βήμα»**, του Γ. Θωμόπουλου (υστερικά «κατεδαφιστικό», βλ. και σημ. 40), **«Φείδων»**, του Δημ. Εξαδάκτυλου, όπου πέρασαν άρθρα και θέσεις και των δύο πλευρών, **«Αναγέννηση»**, του Γιάν. Ρηγόπουλου, όπου πέρασαν μαχητικές θέσεις υπέρ της διατήρησης και αξιοποίησης, **«Αγώνας»**, με ταυτόσημη στάση, και **«Θάρρος»**, των αδελφών Παπαδόπουλου, και αυτό με ευνοϊκή θέση υπέρ της διατήρησης, όπου και αναδημοσιεύθηκε ολόκληρη η μελέτη από τα «Αρχιτεκτονικά Θέματα» του 1979.

Από τις εφημερίδες αυτές, κατά κανόνα εβδομαδιαίες, η πρώτη αποτελεί το προσωπικό όργανο του εκδότη της, μέσα στον οπισθοδρομικό και παλαιοπολιτικό χώρο, η δεύτερη έχει τη μορφή επιχείρησης με κατεύθυνση προς τον συντηρητικό χώρο, αλλά παραμένει ανοιχτή σε θέσεις και άρθρα κάθε τάσης, η τρίτη πρόσκειται στον παραδοσιακό ευρύ «δημοκρατικό χώρο» και ήταν η πρώτη εφημερίδα αυτού του είδους που συμπλήρωσε, πια, 12 χρόνια ζωής στο Άργος (ενίστε με κάποια ευεξήγητα σκαμπανεβάσματα), η τέταρτη ήταν -έπαψε να εκδίδεται- καθαρά φιλοπασοκική και εκδιδόταν από επιτροπή, ενώ η πέμπτη ξεκίνησε με τάση προς το ΚΚΕ και το επίσημο ΠΑΣΟΚ, εμπλεκόμενη ενεργά στη διαμάχη βάσης-Κουτσογιάννη, πράγμα που της στοίχισε σε κυκλοφοριακές δυσκολίες οι οποίες συνεχίζονται.

Από τον αθηναϊκό τύπο θα πρέπει να μνημονεύσουμε, εδώ, δημοσιογράφους που από την αρχή του θέματος, οι περισσότεροι, μέχρι και σήμερα το παρακολούθησαν με ενδιαφέρον και έγραψαν αλλά και έδρασαν αποτελεσματικά. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι **μία και μοναδική** εξαίρεση σημειώθηκε στο χώρο **ολόκληρου** του κεντρικού τύπου με θέση υπέρ της κατεδάφισης, εκείνη του «πολύ» κ. **Θεοφύλακτου Παπακωνσταντίνου** ⁵².

Θα πρέπει να μνημονεύσουμε, λοιπόν, πρώτα απ' όλα την **Ελένη Βλάχου**, εκδότρια μέχρι πρόσφατα της «Καθημερινής», που ακόμα και προσωπικά της άρθρα (με την υπογραφή «Ε») αφιέρωσε για το θέμα, αλλά και τον **Κ. Τσαλόγλου** (με κύρια άρθρα της εφημερίδας και με σημειώματα), την **Ελένη Μπίστικα** (του «Τήλεφου», αλλά και με άλλη συμβολή, συνεντεύξεις κ.λπ.) και, πρόσφατα, τη **Μαρία Καραβία** (για την παραγοποίηση του χώρου), υπογραμμίζοντας ιδιαίτερα τη συμβολή της ειδικής συνεργάτισσας της

13-3-80

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ

(62.4)

ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

Έκδοτης: Χρ. Β. Σιαμαντάς. Διευθυντής: Π. Λαμπράκης.

Αίρετοί... τραμπούκοι

ΟΙ ΜΠΟΥΛΑΝΤΟΖΕΣ πού κίνησε ο Δήμαρχος του Άργους εναντίον των Στρατώνων του Καποδίστρια, δέν είχαν σάν στόχο τόσο τά ιστορικά αὐτά κτίρια, όσο τό ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καί τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας — δηλαδή τήν Κυβέρνηση καί τή Δικαιοσύνη πού τάχθηκαν ὑπέρ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ καί ἱστορικοῦ αὐτοῦ μνημείου. Ἔτσι ἡ ἐπίθεση τοῦ δημάρχου καί τῶν τραμπούκων του στρέφεται ἐναντίον τῆς Ἐκτελεστικῆς καί Δικαστικῆς Ἐξουσίας καί ἀποτελέσσει προσπάθεια εἰσαγωγῆς στή δημόσια Ζωή μας τῆς βίας καί τῆς βαρβαρότητας καί τοῦ ἐταθελισμοῦ — ἐν ὀνόματι τῆς.... Αὐτοδικοῦσης!

ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ αὐτοί «αἰρετοί ἄρχοντες» τοῦ Ἄργους πού ἀτίμασαν τήν Κυβέρνηση καί τή Δικαιοσύνη, θά μείνουν ἀτιμώρητοι; Καί θά μείνουν ἀτιμώρητοι ἐπειδή κάποιοι βουλευτές τοῦς προστατεύουν; Τά ἐρωτήματα αὐτά Ζητοῦν ἀπάντηση — ἂν πράγματι ἐπιθυμοῦμε νά εἴμαστε κράτος ἰσονομίας καί ἰσοπολιτείας.

«ΤΑ ΝΕΑ» (6.2) - 14-3-80

Στρατώνες: «Πανεθνικό θέμα»

Γιά τήν ἀπειλούμενη καταστροφή τῶν ἱστορικῶν Στρατῶνων Καποδίστρια στό Ἄργος, ὁ βουλευτής κ. Κ. Ἀλαβάνος, δήλωσε ἐκ μέρους τοῦ ΚΟΔΗΣΟ τά ἑξῆς:

«Μετά τίς νέες, προκλητικές δηλώσεις τοῦ δημάρχου Ἀργους στήν τοπική ἐφημερίδα "Ἀγῶνας" τῆς 15.3.80, τό θέμα τῶν Στρατῶνων τοῦ Καποδίστρια ἔχει γίνῃ πανεθνικό».

(Σ.Σ.: Ὁ κ. Ἀλαβάνος ἀναφέρεται σέ τηλεφωνική ἐπικοινωνία πού εἶχε ἡ ἐφημερίδα μέ τόν δήμαρχο Ἀργους κ. Πυροῦνη καί ἡ ὁποία δημοσιεύεται στό φύλλο τῆς ἐφημερίδας πού κυκλοφορεῖ τό Σάββατο 15 Μαρτίου. Κατά τό δημοσίευμα, ὁ δήμαρχος ἀπάντησε μεταξύ ἄλλων ὅτι: «...Ἐγώ διέταξα νά πάνε οἱ μπουλντόζες... Πάντως μήν ἀνησυχεῖτε, θά τά γκρεμίσουμε ὅλα!»).

«Ἡ νέα δόξαση πού παίρνει τό θέμα τῶν Στρατῶνων — συνεχίζει ἡ δήλωση τοῦ βουλευτή — ἀφορᾷ ἀμεσα τήν ἀξιοπιστία καί τό κύρος τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους...».

Προστίθεται ἐπίσης ὅτι, ἐν τῇ ἐξέλιξί πού πῆρε τό θέμα τῶν Στρατῶνων Καποδίστρια, ἡ θέση ξεκάθαρα πλέον καί μὴ ἐπείγοντα χαρακτήρα, τό ἐρώημα τί σκεπτεῖ νά κάνει ὁ ἀρμόδιος ὑπουργός γιά τήν ἀποτελεσματική προστασία τῶν ἱστορικῶν Στρατῶνων, γιά τή σωστή ἀξιοποίησή τους πρὸς ὠφέλειά τοῦ Ἀργους καί τοῦ νομοῦ Ἀργολίδας».

εφημερίδας, αρχαιολόγου **Αθηνάς Καλογεροπούλου**. Με κυβέρνηση της «Ν.Δ.» και στις πιο οξυμένες φάσεις της σύγκρουσης, η «Καθημερινή» έπαιξε πολύ ουσιαστικό ρόλο για το θέμα.

Αλλά και δημοσιογράφοι του «Συγκροτήματος Λαμπράκη», όπως η **Χαρά Κιοσσέ** και ο **Βάιος Παγκουρέλλης** (τότε στο «Βήμα»), η **Αθηνά Γληνού** και η **Μικέλλα Χαρτουλάρη**, ο **Βασίλης Καββαθάς** και ο **Κώστας Κουμπέτσος** συνέβαλαν με κάθε τρόπο στη σωστή προβολή του θέματος. Από τους δημοσιογράφους των άλλων εφημερίδων και περιοδικών θα πρέπει να σημειώσουμε τον **Τέλη Σαμαντά**, την **Πέγκη Κουνενάκη** και τη **Μελ. Αδαμοπούλου**, της «Αυγής», τον **Κοσμά Λιναρδάτο** και τη **Βάνα Παπαδοπούλου**, της «Βραδυνής», τους κατά καιρούς δημοσιογράφους του πολιτιστικού του «ΡΙζοσπάστη», τον ίδιο τον **Γιώργο Λεβεντογιάννη**, τότε της «Ακρόπολης» και τον **Γ. Παπαδόπουλο**, της ίδιας, τον **Β. Ψυράκη**, της «Απογευματινής», τον ίδιο τον **Άδωνι Κύρου** και την **Χαρ. Δημακοπούλου**, της «Εστίας», την αξέχαστη **Σούλα Αλεξανδροπούλου**, και, τελευταία, τον μαχητικό και αποτελεσματικό **Κ.Ι.Α.**, της «Ελευθεροτυπίας», τον **Χρ. Θεοχαράτο** (αρχικά της «Ελευθεροτυπίας» και, κατόπιν του «Έθνους»), τη **Σοφία Τaráντου**, του «Έθνους», την **Κ. Μπόντζου** και τον **Λουκά Θανασέκο**, αλλά και τον **Π. Λαμπρία**, της «Μεσημβρινής», αλλά και τους δημοσιογράφους του πολιτιστικού τμήματος των υπολοίπων εφημερίδων, χωρίς να παραλείψουμε την **Κατερίνα Πατέλη** και τον **Σύλλα Κολλάτο**, της «Γυναικάς», τον **Νίκο Ζερβονικολάκη**, τότε στο «Πάνθεον», τον πολύτιμο φίλο **Τάκη Ψαράκη** και, τέλος, αλλά διόλου λιγότερο, τον **Γιάννη Μαρίνο**, του «Οικονομικού Ταχυδρόμου», καθώς και τη συντακτική ομάδα του «Αντί», με επικεφαλής τον **Χρήστο Παπουσάκη** (και μ' όλες τις «αμαρτίες» του!).

Ε.Π.Α. και Στρατώνες Καποδίστρια

Η «Επιχείρηση Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης» του Άργους άρχισε το 1983, με ομάδα που έχει επικεφαλής τον αρχιτέκτονα-πολεοδόμο **Ανέστη Παπαδάκη**, ο οποίος με τα θεωρητικά προσόντα του, με τη στήριξη της επαγγελματικής και πολιτικής ομάδας Παπαγιάννη-Κλουτσινιώτη κ.λπ. και με ερείσματα μέσα στο ΥΠΕΧΩ-ΔΕ, ξεκίνησε επιδεικνύοντας καλή θέληση και πνεύμα συνεργασίας και κατέληξε να συμπεριφέρεται ως προς το Άργος σαν ταύρος σε υαλοπωλείο. Με μακιαβελλικές προσπάθειες που αποδείχθηκαν εντελώς αδόκιμες, και έφεραν το αποτέλεσμα μεθόδων μαθητευόμενου μάγου, συμμαχώντας κατά καιρούς τότε με τον ένα και τότε με τον άλλο, κατάφερε να καταλήξει όπου και ο δήμαρχος Πειρούνης, δηλαδή να τον αντιμετωπίζουν **οι πάντες** με δυσπιστία, ενώ δεν

απαξίωσε να χρησιμοποιήσει μεθόδους που φανέρωναν καθαρά ότι σκοπός της ομάδας της Ε.Π.Α. (που μέλος της είναι και ο ευνοούμενος από τον Γ. Κουτσογιάννη, συντριβείς υποψήφιος δήμαρχος και εργολάβος) ήταν να αποκτήσει **το μονοπώλιο όλων των έργων στην πόλη**.

Στην περίπτωση των Στρατώνων Καποδίστρια, εκτός από επεισόδιο που έφτασε να δημιουργήσει μέσα στη Διεύθυνση Παραδοσιακών Οικισμών του ΥΠΕΧΩΔΕ, δηλώνοντας ότι «και η μελέτη των Στρατώνων είναι δική τους», ο Α. Παπαδάκης εξακολουθούσε να βεβαιώνει ότι δεν υπάρχει καμιά μελέτη για το κτίριο, ρίχνοντας άφθονο νερό στο μύλο των «κατεδαφιστών», που έφτασαν να κατηγορούν, έτσι, όσους αγωνίστηκαν για τη διατήρηση ως «παραμυθάδες» και τα αρμόδια Υπουργεία ότι κοροϊδεύουν τους πάντες, δημιουργώντας και νέες εμπλοκές στο θέμα.

Η προσωινία που δόθηκε από Αργίτες για την Ε.Π.Α. («**Μ.Π. Α.**» - Μπιζνες Πολεοδομική Ανασυγκρότηση) δείχνει τη διαμορφωμένη κατάσταση των πνευμάτων, από τον συγκεκριμένο βίο και πολιτεία, ως προς τις μεθοδεύσεις, της ίδιας της Εταιρίας Παπαδάκη.

Θέματα στρατηγικής, τακτικής και η ανάδυση μιας κοινωνίας των πολιτών

Διατρέξαμε τις διάφορες φάσεις της σύγκρουσης γύρω από τους Στρατώνες Καποδίστρια, επιλέγοντας να δώσουμε στοιχεία όσο το δυνατό πληρέστερα και να αναλύσουμε το βάρος των οργάνων, των ομάδων και των προσώπων που έπαιξαν ρόλο σε αυτήν. Μένουμε με τη σταθερή, πλέον, ιδέα ότι μπορεί ορισμένοι να υπήρξαμε πρωτοπόροι, όμως θα ήταν **ιστορικά ανακριβές και πολιτικά φαιδρό** να αποδοθεί μόνο στις δικές μας πρωτοβουλίες η εξέλιξη της σύγκρουσης ή να επιχειρηθεί να αναλυθεί μόνο με βάση τις πρωτοβουλίες αυτές. Το περίεργο είναι ότι όχι λίγοι παράγοντες της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, υπεύθυνης για την εξαετή καθυστέρηση στο θέμα, μ' όλο που και γεύση και ιδέα έχουν από αναλύσεις κοινωνικών αντιπαραθέσεων, αφέθηκαν να γίνουν δέσμιοι μιας «προσωποπαγούς» ερμηνείας της σύγκρουσης, την οποία προωθούσαν οι «κατεδαφιστές», **(οι ίδιοι που χθες μας παρουσίαζαν ως «πράκτορες της Αριστεράς και του ΠΑΣΟΚ», από το 1981 μας παρουσιάζουν ως «πράκτορες της Δεξιάς»)**.

Τούτο σημαίνει δύο πράγματα: πρώτο, πως τελικά είναι πολιτικά ανίκανοι ν' αρπάξουν τις ευκαιρίες στον αέρα και να συνταχθούν, έστω, με τα δυναμικά και ανανεωτικά στρώματα της ελληνικής κοινωνίας, **που μόνο αυτά είναι δυνάμει φορείς οποιασδήποτε νοητής αλλαγής**: και δεύτερο, ότι όχι μόνο δέχθηκαν στους κόλ-

πους τους, **ως καθοριστικούς παράγοντες**, κάθε πολιτικής καρυδιάς καρύδι (αυτό αποτελεί, λίγο-πολύ, κοινή διαπίστωση, πλέον), αλλά και ότι έγιναν δέσμιοι τους.

Πέρα από αυτά, ποιά ουσιαστικά συμπεράσματα, με ευρύτερη μάλιστα ισχύ, μπορούμε να εξαγάγουμε αναλύοντας τη σύγκρουση των Στρατώνων; Πρώτο και κύριο, την **κρατική ασυναρτησία**, τη συμπεριφορά αλληλοδιαδόχων υπουργών δίχως την αναγκαία έγνοια και φροντίδα για συνέχεια κρατικής πολιτικής σε βασικά θέματα, την **πολιτική τύφλωση** των ίδιων και των συνεργατών τους, που ήταν αδύνατο να εννοήσουν ότι τα αποστήματα δεν αφήνονται να κακοφορμίσουν, αλλά και την **πολιτική ασυνέπεια** ανθρώπων όπως λ.χ. ο **Μιχάλης Δωρής** ή ο **Κώστας Αλαβάνος**, που ονομαζόμενοι Γενικοί Γραμματείς του ΥΠ.ΠΟ. ξέχασαν και βαρύνγδουρες αναλύσεις (του τύπου «ή Δεξιά κουλτούρα ή η παράδοση και καταστροφή της» -στο «Βήμα» της 13.8.81- και όπου επί λέξει αναφερόταν η αποστροφή Νιάνια για τα «κοτέσια», ως δείγμα «δεξιάς κουλτούρας») και θαρρετή στάση απέναντι στις καθυστερήσεις μέχρι το 1982, ευθυγραμμιζόμενοι εντελώς με τους προκατόχους τους της «Ν.Δ.».

Έπειτα, ό,τι εντοπίσαμε ως επιβεβαιωνόμενο στη σύγκρουση των Στρατώνων, για την εμμονή κάποιων κατοχικών και μετακατοχικών πραγματικοτήτων. Δεν θεωρούμε ότι στο Άργος συνέβη ή συναντήσαμε κάτι διαφορετικό από ό,τι σε άλλες πόλεις της Ελλάδας. Και στην πόλη αυτή, **η μη ύπαρξη κυρώσεων, οι διωγμοί των συνεπών προοδευτικών ανθρώπων κάθε απόχρωσης και ιδεολογίας, από ένα κρατικό μηχανισμό στα χέρια δοσιλόγων και κοινών τραμπούκων, η αναχώρηση των πιο δυναμικών στοιχείων** στην Αθήνα και στο εξωτερικό έφερε μοιραία στο προσκήνιο, ως καθοριστικά στοιχεία, **τους χθεσινούς υπολόγους**. Το κλίμα και το πνεύμα που επέβαλαν ήταν φυσικό να βρεθεί κομμένο στα μέτρα τους.

Στην προκειμένη περίπτωση, δεν ήταν δυνατό ο γνωστός με το όνομα **«Φον-Μπόττας»** ή **«Φερμπότεν»**, ο εργολάβος ανθρώπων επί Κατοχής, οπότε και σχημάτιζε όλη την ακίνητη περιουσία του, να θέλει να διατηρηθεί το κτίριο όπου οι ναζί βασάνιζαν πατριώτες, το κτίριο που συμβολίζει την πρώτη συνειδητή και ανεξάρτητη πολιτική στο ελληνικό κράτος, από την κυβέρνηση ενός Ιωάννη Καποδίστρια. Δεν είναι δυνατό να θέλουν να διατηρηθεί παρόμοιο κτίριο ένας δήμαρχος παλαιός ταγματασφαλίτης, άλλος δήμαρχος ανάξιος για το αξίωμά του, που προσπάθησε να λύσει το υπαρξιακό του πρόβλημα μέσω του δημαρχιακού θώκου, ή σύγχρονος εργολάβος, απαίδευτος και παλαιός ταγματασφαλίτης κι αυτός, ο οποίος εξελίχθηκε σε μεγαλοπαράγοντα του ΠΑΣΟΚ για κάθε είδους ημιενέργεια του ημίφωτος. Κοντά σε αυτούς, το εργολαβικό κύκλωμα, αποτελούμενο

κατά βάση από ανθρώπους **ξένους** προς το Άργος και την ιστορία του, που κατέβηκαν στην πόλη όπως κάποιοι λούμπεν στο Φαρ-Ουέστ, δεν ήταν, επίσης, δυνατό να σεβαστεί όχι τους Στρατώνες, αλλά ακόμα και την Ακρόπολη, αν μπορούσαν να της βάλουν χέρι. Τέλος, το ολιγομελές στρώμα κάποιων ημιμαθών και εντελώς συμ-πλεγματικών, που κατάφεραν να αποκτήσουν σπουδαιοφάνεια σε μια πόλη αποφυλωμένη από ό,τι καλύτερο είχε (οι εξαιρέσεις επιβεβαιώ-νουν τον κανόνα), ήταν αναμενόμενο να αισθανθεί ψυχολογικά αποστερημένο εμπρός σε ομάδες, αρχικά, και σήμερα πλέον σε στρώμα κοινωνικό νέων ανθρώπων, με γνώσεις και ευαισθησία απέναντι στην ιστορία της πόλης τους.

Χωρίς αυτά τα νέα κοινωνικά δεδομένα, δηλαδή χωρίς τη **συσπείρωση, ανεξάρτητα από κομματικές εντάξεις, των πιο προοδευτικών ανθρώπων της πόλης**, χωρίς την ενίσχυση των νέων εργαζόμενων και επιστημόνων που γύριζαν στην πόλη, τίποτα και με καμιά απομονωμένη πρωτοπορία δεν θα ήταν δυνατό. Το θέμα είναι, αφού η πολιτική ανοησία του κρατούντος κατοχικού στρώματος ώθησε, στο τέλος του 1977, μια σύγκρουση γύρω από ένα κτίριο σε σύγκρουση κοινωνική, πώς αντέδρασαν τα οργανωμε-να πολιτικά κόμματα. Δείξαμε ότι η παραδοσιακή Δεξιά δεν μπόρεσε να απαγκιστρωθεί από τα αποστεωμένα σχήματα, με αποτέλεσμα να μη μπορέσει να βγάλει σε πέρας δικές της, σωστές πρωτοβουλίες. Δείξαμε τη μυωπία μιας Αριστεράς, βουλιαγμένης σε λεκτικές α-βλαβείς γενικότητες και στη μαζοχιστική νοσταλγία του παρελθόντος. Αλλά και δείξαμε ένα ΠΑΣΟΚ να καλπάζει, πριν και μετά το 1981, χωρίς να ξέρει και να έχει ιδέα προς τα πού. Στο Άργος, η μεγάλη «συμβολή» των δύο τελευταίων πολιτικών δυνάμεων ήταν η διάλυση του Πολιτικού Ομίλου Άργους, της μόνης οργανωτικής συσπείρωσης των πλέον προοδευτικών ανθρώπων της πόλης. Φυσικά, παρόμοιες μεθοδεύσεις είχαν γίνει κοινότοπες...

Παρόλα αυτά, παρόλες τις διώξεις που υποστήκαμε (το τονί-ζουμε: όχι, κυρίως, επί «Ν.Δ.», όσο επί ΠΑΣΟΚ), διώξεις που άρχιζαν από ύπουλες πιέσεις σε συγγενείς και από απειλητικά τηλεφωνήματα, και, έφτασαν σε κανονικό επαγγελματικό πόλεμο και σε απολύσεις, παρόλο το κλίμα αηδών και διαστρεβλωτικών επιθέσεων, έντονου παρακρατικού τραμπουκισμού, και της βαθύτατης επίγνωσης ότι είχαμε να κάνουμε με αντιπάλους του χειρότερου δυνατού ανθρώπι-νου ποιού, δεν καμφθήκαμε, δεν εγκαταλείψαμε, διευρύνσαμε τοπικά τον κύκλο των ενημερωμένων ανθρώπων, καταφέραμε κι ένα θέμα με τοπική, στην αρχή (και κακώς), σημασία να γίνει πανελλήνιο και να έρθει και σε γνώση διεθνών οργανώσεων, ξεκουνήσαμε ένα υπναλέο κράτος, του οποίου οι πολιτικοί υπεύθυνοι μόνο περί της ουσίας δεν ετύρβαζαν, δημιουργήσαμε μια ευρύτερη δυναμική ώστε, σε κάθε νέα «φάση» της σύγκρουσης, να αρκεί ένα μικρό ερέθισμα ώστε να

ξαναρχίζει η ίδια κινητοποίηση ανθρώπων και του τύπου.

Συνοψίζοντας με λίγες λέξεις, το κύριο όπλο μας υπήρξε το κοινωνικό στήριγμά μας, οι προοδευτικοί άνθρωποι, ανεξάρτητα από κόμματα, στο Άργος, στην Αθήνα, στην Ευρώπη, οι τεκμηριωμένες απόψεις μας (κι όχι τα ουρλιαχτά των αντιπάλων μας), οι διασταυρωμένες πληροφορίες μας, δηλαδή η ίδια η σοβαρότητα της παρουσίας, και πάνω απ' όλα, η βαθιά πίστη μας ότι αν τούτος ο τόπος έχει μέλλον, αυτό δεν μπορεί να στηριχθεί ούτε στις νευρώσεις κάποιας αθηναϊκής διανόησης, ούτε στο τσογλανοποιημένο στρώμα μιας δήθεν νέας πολιτικής «ηγέσιδας», στην αμάθεια, στην εμπάθεια και στις αβλαβείς ιδεοληψίες της.

Στο Άργος, στην Ελλάδα, μια κοινωνία των πολιτών (société civile) αναδύεται, λοιπόν. Μια κοινωνία με έγνοια για το περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά της, μια κοινωνία πέρα από τον μηδενισμό και την αυτοκαταστροφή. Αν τω όντι υπάρχουν, αυτή τη στιγμή, προοδευτικές και οργανωμένες πολιτικές δυνάμεις σε τούτο τον τόπο, θεωρούμε ότι το πρώτιστο έργο τους είναι να βοηθήσουν αυτή την κοινωνία να οδεύσει προς την ωρίμανσή της. Αρχίζοντας, πρώτα απ' όλα, από την αναστήλωση και την αποτελεσματική λειτουργία του Κράτους. Ενθαρρύνοντας, πρώτα απ' όλα, τις πρωτοβουλίες πολιτών για τη διάσωση της ιδιαιτερότητας αυτού του τόπου. Αφήνοντας, ποτιζοντας, επιτέλους, «100 λουλούδια ν' ανθίσουν»!...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Απόφαση αρ. 48 της 5.3.77. Βλ. τα κυριότερα σημεία της στο κείμενο, στην ενότητα «Δήμος και Στρ. Καποδίστρια».

2. Βλ. μεταξύ των τελευταίων χρονικά δημοσιευμένων αναλύσεων, το άρθρο του Σπήλιου Παπασηπλιόπουλου «Το ναυάγιο του αρχηγισμού και του λαϊκισμού» (στο συλλογικό τόμο «Η Ελλάδα σε κρίση» (2), όπου και οι αναφορές για την επιβολή, μετακατοχικά, του φαινομένου του δοσιλογισμού.

3. Ευκαιρίες για να διαπιστωθεί η αντοχή αυτού του προτύπου δίνονται κάθε τόσο, αν και με άλλους, πλέον, συσχετισμούς δυνάμεων. Στην πρόσφατη σύγκρουση για την προστασία του Δελφικού τοπίου είναι χαρακτηριστικά όσα επώθησαν σε σύσκεψη «φορέων» της περιοχής, θετικών ως προς το να γίνει το έργο στην Αγ. Ευθυμία. Λ.χ. ο γραμματέας της Νομαρχιακής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ Φωκιάς κατήγγειλε την «υπονόμευση που έγινε από τους οικολόγους των σαλονιών» (ρεπορτάζ στην «Ελευθεροτυπία» της 15.6.87).

4. «Στρατώνες Καποδίστρια στο Άργος: ιστορία και μια πολιτιστική μάχη», Αρχιτεκτονικά Θέματα, τ. 13, 1979 και «Οι ιστορικοί Στρατώνες του Άργους», Αθήνα 1980 (ανάτυπο από το περιοδικό «Βωμοί», τ. 54, Μάρτ.-Απρ. 1980).

5. Δ. Βαρδουνιώτης: «Το εν Άργει Κεντρικόν Σχολείον της Ελλάδος», στο «Αργολικόν Ημερολόγιον» του 1910, σελ. 71-72.

6. Εφημερίδες «Άργος» της 5.5.1912 και «Αγροτική Αργολίς» της 3.8.1930.

7. Ενδεικτικά αναφέρουμε άρθρα στις εφημερίδες «Άστυ» (της Αθήνας) (της 7.1. και της 26.3.1899), «Αναός» (29.9.1900), «Αγαμέμνων» (4.10.1901), «Άργος» (των 4.10.1901, 2.11.1906, 10.12.1906, 6.1.1907 και 17.11.1907), άρθρο του Ν.Ε. Γκινόπουλου στο «Αργολ. Ημερολόγιον» του 1910 («Το Άργος»), «Άργος» (της 14.12.1913),

«Παναργειακή» (της 24.4.1927), «Αλήθεια» (της 10.1.1928), «Σύνταγμα» (Ναυπλίου, της 16.10.1932, ανταπόκριση του Π. Φούρλα από το Άργος), «Ασπίς» (της 26.3.1933 και της 2.4.1933), «Αργειακά Νέα» (των 15.7.1933, 15.7.1934, 1.10.1934), «Ασπίς» (της 10.7.1938, δηλαδή μετά την καταδάφηση της βόρειας πλευράς, οπότε και χαρακτηρίζονται ως «οι πρώτοι στρατώνες» στην Ελλάδα), «Ασπίς» (της 23.9.1951), «**Αργειακόν Βήμα**» (το μετέπειτα «**κατεδαφιστικό**», της 17.11.1963).

8. Τα τηλεγράφημα αυτά έφεραν αποτέλεσμα, αφού ήδη από τον Σεπτέμβριο του 1977 το ΥΠ.ΠΟ. έσπευσε οδηγίες για διαφύλαξη του κτιρίου.

9. Οι κατεδαφιστικές προθέσεις του Δημάρχου και των εργολάβων επιβεβαιώνονται και από το τηλεγράφημα του ΥΠ.ΠΟ. προς την τότε Υπηρεσία Οικισμού (μετέπειτα ΥΧΟΠ) του Υπ. Δημ. Εργων, στις 29.12.77: «η Υπηρεσία μας έχει καταγγελίσει ότι παράγοντες πόλεως Άργους σκοπεύουν αυθαίρετο κατεδάφιση κτιρίου παλαιών Στρατώνων Καποδιστρία, μνημείου προφανούς ιστορικής αξίας». Με ίδιο τηλεγράφημα, την ίδια μέρα, προς την Εφορία Αρχαιοτήτων Ναυπλίου, ο Γεν. Επιθεωρητής Ν. Γαλιούρης ζητούσε επειγόντως σχέδια αποτυπώσεως, για συμπλήρωση του φακέλου και «λήψη μέτρων σωτηρίας του ανωτέρω ιστορικού κτίσματος». Με το έγγραφο 40840/962/7.1.78 της Δ/σης Γ7 του μετέπειτα ΥΧΟΠ ο διευθυντής της Βασ. Χαρίσης έδινε εντολή στη Νομαρχία Αργολίδας να μη χορηγήσει άδεια κατεδάφισης του όλου ή μέρους του κτιρίου. Η επιστολή του Ευ. Αβέρωφ προς τον Γ. Πλυτά στάλθηκε στις 18.1.1978 και δημοσιεύθηκε σε κύριο άρθρο της «Ελευθεροτυπίας». Το πρώτο έγγραφο πολιτών του Άργους («Ομάδα των 56») για τη διάσωση του κτιρίου φέρει ημερομηνία 18.12.1977, και στάλθηκε αυθημερόν στους αρμόδιους φορείς.

10. Απόφαση ΥΠΠΕ/ΑΡΧΑΙΟΤ./Φ04/3500/178/24.1.1978, δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. Β', αρ. 69, της 31.1.1978. Το έγγραφο του ΕΟΤ έχει τα στοιχεία Δ/ση Β'/Τμ. ΒΙ/512356/15.3.1978 και υπογράφεται από τον Γεν. Γραμματέα του Π. Λαμπρία.

11. Έγγραφο ΥΠΠΕ/ΑΝΑΣΤΗΛ./Δ/Φ08/25249/2504/15.5.1978. Ο μαρντότοπος τελικά κατεδαφίστηκε τον Ιούλιο 1981.

12. «Αναγέννηση» της 10.3.78.

13. Η ομάδα αποτελέστηκε από τους αρχιτέκτονες **Σολ. Κυδωνιάτη, Δ. Κώνστα, Χριστίνα Μπεζαντέ, Νίκο Νικολαΐδη** και τον μοναδικό, τότε, νέο αρχιτέκτονα του Άργους **Κ. Μακρή**. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στη σύσκεψη για την ανάθεση είχε εμφανιστεί και ο μόλις απόφοιτος της Σχολής Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ **Γεώργ. Γκριτζάνης**, ο οποίος ως διπλωματική εργασία είχε υποστηρίξει τη πρόταση να κατεδαφιστούν οι Στρατώνες και στη θέση τους, όπως και στη θέση των πλατειών, να δημιουργηθεί τσιμεντένιο «**Εμπορικοπνευματικό Κέντρο**». Η εργασία αυτή μοιράστηκε και στάλθηκε σε διαφόρους, ενώ στον τοπικό τύπο, όπως στον «Φείδωνα» της 20.11.1977, δημοσιεύθηκε άρθρο κάποιου Αλέκου Κυδωνάκη (sic), που ανέπτυσε τις «απόψεις της μελέτης Γκριτζάνη». Ο Γ.Κ. εμφανίστηκε, λοιπόν, για να επιδιώξει την ένταξή του στην ομάδα μελέτης... διατήρησης του κτιρίου! Μετέπειτα, κατέθεσε αναφορά στη... Βουλή, κατά της κήρυξης του κτιρίου, στην οποία δόθηκε η δέουσα απάντηση από το ΥΠΠΟ (ΥΠΠΕ/ΑΡΧΑΙΟΤ/ΒΙ/Φ30/4331/401/25.6.81. Με άλλη αναφορά του της 20.11.1980, αυτή τη φορά προς τον... Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως, δήλωνε, μεταξύ άλλων, ότι το κτίριο των Στρατώνων είναι «απαράδεκτο αισθητικά-μορφολογικά» και ζητούσε, προφανώς για νέα παρέκκλιση του θέματος, σύσταση νέας επιτροπής «ειδικών αποδεχτών και από τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές, που θα εξετάσει το πρόβλημα από την αρχή». Ο κ. Αντιπρόεδρος θεώρησε την πρόταση «**εποικοδομητική**» (από άρθρο της εφημ. «Βήμα» της 1.1.81).

14. Έγγραφο του Γεν. Γραμματέα του ΕΟΤ 3682/17.1.1979 και έγγραφο Στρατιωτικού Γραφείου Υπουργού Εθν. Αμυνας Φ. 734/5/Β741/Σ.375/24.1.1979.

15. ΦΕΚ Δ', αρ. 620, της 8.11.1980.

16. Αποφάσεις που υλοποιήθηκαν με εντολές της Δ/σης Γ4 του ΥΧΟΠ (43557/17567/30.12.80 και 11298/1758/23.2.1981. Οι αποστολές έγιναν αντίστοιχα στις 3 Φεβρουαρίου και στις 20 Μαρτίου 1981.

17. Για την επίσκεψη της Μ. Μερκούρη βλ. το «γλαφυρό» άρθρο του Κ. Μαλεβού

στα «Θέματα του 15νθημέρου» με τον τίτλο «Φουματζήδες και Πειρούνηδες οι κοπρώνες των Στρατώνων στο Άργος», καθώς και άρθρο στο «Αντί» με τον τίτλο «Αιδώς» (29 και 28 Μαΐου 1982 αντίστοιχα). Στα άρθρα αυτά, για πρώτη φορά ξεσκεπάστηκε δημόσια ο ρόλος του βουλευτή Γιάννη Κουτσογιάννη, ο οποίος και «απάντησε» με επιστολή του τύπου «αλλά λόγια ν' αγαπιόμαστε» στο «Αντί» της 11.6.82.

18. Το Κ.Α.Σ. γνωμοδότησε σχετικά με την με αρ. 2/16.1.84 απόφασή του. Η απόφαση της Υπουργού για τις χρήσεις του κτιρίου (πολιτιστικό κέντρο πολλαπλών χρήσεων και Βυζαντινό καθώς και Λαογραφικό μουσείο) έχει τα στοιχεία ΥΠΠΕ/ΑΡΧ/Β2/Φ.21Α/130/63/2.3.1984. Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε ότι **το ΥΠ.ΠΟ. άφησε να περάσει ανεκμετάλλευτη** μια απόφαση του δημοτικού συμβουλίου Άργους, που πάρθηκε με πλειοψηφία 15 προς 1 (αρ. 57 της 14.3.1983) και με την οποία ζητούσε «την άμεση αξιοποίηση και διαμόρφωση των χώρων των Στρατώνων με σωστές ορθολογικές μελέτες» και ανέθετε στο Δήμαρχο «για τις άμεσες περαιτέρω ενέργειες».

19. Η ανάθεση έγινε με απόφαση του Υπουργού Αντώνη Τρίτη της 10.5.84, στο μελετητικό γραφείο του Αλέξ. Βογιατζή.

20. Η σύσταση της επιτροπής έγινε με την απόφαση της Υπουργού ΥΠΠΕ/ΑΡΧ/Β2/Φ.21Α/15560/122/27.3.85. Ο αρχιτέκτονας **Βασ. Νίκας**, ξάδελφος του Γ. Πειρούνη, ήταν δημοτικός σύμβουλος του συνδυασμού του. Η ίδια η Υπουργός, απαντώντας σε επιστολή του δημάρχου που δημοσιεύθηκε στην «Καθημερινή», προσπαθώντας να «καλύψει» την παραγοποίηση του χώρου των Στρατώνων, αποκάλυψε σε δική της επιστολή και με ονομαστική αναφορά το ρόλο κωλυσιεργίας του Β. Νίκα («Καθημερινή» της 21 Αυγούστου 1986 - η επιστολή αυτή αναδημοσιεύθηκε και από την εφημερίδα του Εργατοπαλληλικού Κέντρου Άργους «Εργατική Πρωτοπορία»).

21. «Αργειακόν Βήμα» της 12.6.77 και «Φείδων» της 26.6.77.

22. «Αναγέννηση» της 8.10.77.

23. Για τις διεργασίες και τις αντιπαραθέσεις γύρω από τις δημοτικές εκλογές του Άργους από το 1978, παραπέμπουμε στο άρθρο μας στο «Αντί» της 24.10.86 με τον τίτλο «**Το μάθημα από το Άργος**». Το άρθρο αυτό προκάλεσε οργισμένο γράμμα της Ράνιας Κλουτσινιώτη, που θεωρούσε ότι το «Αντί» έπρεπε να με λογοκρίνει (τχ. της 7.11.86), σειρά άλλων επιστολών και ανταπάντησή μου (τχ. της 2.1.87 και της 13.2.87). Μεταξύ άλλων, ο λοχαγός Κουτσογιάννης έστειλε υβριστική και συκοφαντική επιστολή εναντίον μου, οχυρωμένος πίσω από τη βουλευτική ασυλία του.

24. «Φείδων» της 29.7.79.

25. Παράβαλε με τη δήλωση τοπικού παράγοντα για το εργοστάσιο αλουμίνιας στους Δελφούς, όπ. παρ., σημ. 3.

26. «Φείδων» της 2.9.79.

27. «Φείδων» της 20.1.80.

28. Βλ. ενδεικτικά τα «Νέα» της 3.3.80, την «Καθημερινή» της 4.3.80, την «Αναγέννηση» της 7.3.80, την «Πρωινή» της 11.3.80 και την «Ελευθεροτυπία» της ίδιας μέρας.

29. Όπ. παρ., σημ. 20.

30. «Αργολική Φωνή» της 26.6.77.

31. «Αργειακόν Βήμα» της 17.4.77.

32. Μαγνητοφωνημένη συζήτηση, από αυτή οι πληροφορίες στο άρθρο του «Αντί» της 28.5.82 (βλ. σημ. 17).

33. Πολλά είναι γνωστά, πλέον, για τον πραγματικό βίο και την πολιτεία του βουλευτή Κουτσογιάννη: ενδεικτικά αναφέρουμε τις παραπάνω επιστολές του στο «Αντί», δύο άρθρα του Γ. Καράγιωργα στην «Καθημερινή» (το ένα με τον εύγλωττο τίτλο «**Δαφνοκλοπές**», της 2.11.84 για την προαγωγή και αυτού σε ταξίαρχο κ.λπ., και το άλλο, με τον τίτλο «**Ανοιχτό θέμα**», της 9.1.84), στα οποία, παρόλο που αναφερόταν ρητά και ονομαστικά, δεν απάντησε (απάντησε, όμως ο Δημ. Χονδροκούκης με επιστολή του στο Φ. της 13.11.84). Για το θέμα των ουσιαστικά καταχρηστικών προαγωγών και πρόσθετων συνταξιοδοτήσεων παράβαλε με τη συνέντευξη του αντιπασιακού Τάσου Μήνη, στα «Νέα» της 18.11.84, όπου μεταξύ άλλων τόνιζε ότι «δεν έπρεπε να κάνουν στρατηγούς όσους αντιτάθηκαν αλλά να αφαιρέσουν βαθμούς σε όσους δεν το

έπραξαν». Ο Τ. Μήνης αποποιήθηκε τα «ευεργετήματα» αυτά. Ο πολύς κ. Μπότσαρης, σε άρθρο του στον «Ελ. Τύπο», «αποκαλύπτει» λεπτομέρειες άλλες, για τις οποίες πολλές πληροφορίες συνέκλιναν, από διάφορες πηγές, μέχρι σήμερα (φ. της 19.6.87). Για τον ουσιαστικό πολιτικό ρόλο του βουλευτή βλ. αναφορές προηγούμενων σημειώσεων 17 και 23, καθώς επίσης πρόσφατη καταγγελία του προέδρου του Εργατοϋπαλληλικού Κέντρου Άργους Θεοδόση Ψύχα, προς τον Πρωθυπουργό, τον Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης και τον Υπουργό Εσωτερικών, καθώς και προς τον τύπο (βλ. «Φείδωνα» της 19.6.87 και «Πολιτικά παρασκήνια» της «Ελευθεροτυπίας» της 25.6.87). Για τις λεκτικές, σεξουαλικής υφής, βίαιες παρεμβάσεις του κ. βουλευτή σε ποδοσφαιρικό αγώνα βλ. εφημ. «Φίλαθλο» της 3.2.86, που τις προβάλλει πρωτοσέλιδα, σε πλαίσιο, καθώς και σχετικό σχόλιο στο «Ποντίκι» της 7.2.86 («Μυσ-ο-αθλητικός»).

34. Βλ. φωτογραφικό παράρτημα.

35. Βλ. άρθρο του γράφοντος στο «Χρονικό -84» της Γκαλερί «Ώρα», με τον τίτλο «Η περίπτωση του Άργους», με στοιχεία τόσο για τον Π.Ο.Α. όσο και για την πολιτιστική ζωή της πόλης. Μέλη και φίλοι του Π.Ο.Α., 14 τον αριθμό, παρενέβησαν στο Σ.τ.Ε. κατά της αίτησης ακυρώσεως του Δήμου Άργους, καταβάλλοντας τα σχετικά έξοδα, πλην της αμοιβής του δικηγόρου **Ηλία Παρασκευά**, ο οποίος την αποποιήθηκε, κατέθεσε το σχετικό δικόγραφο και αγόρευσε στο ακροατήριο.

36. «Αναγέννηση» της 10.3.78.

37. Υπομνήματά τους στάλθηκαν στα συναρμόδια Υπουργεία ΥΠ.ΠΟ. και ΥΧΟΠ, όπως της 21.10.83, δίχως να τυχουν καμιάς ουσιαστικής απάντησης. Το Ε.Κ.Α. συνέγραψε με την ΑΡ.Ο.ΕΤ. άλλο υπόμνημα διαμαρτυρίας, στο οποίο δόθηκε δημοσιότητα τόσο στον τοπικό όσο και στον αθηναϊκό τύπο (ολόκληρο το κείμενο στα «Αρχαιολογικά» του περιοδικού «Αρχαιολογία», Νοεμβρίου 1983). Από τότε, το αίτημα για την άμσηση των έργων στους Στρατώνες επαναλαμβάνεται σε κάθε συγκέντρωση και σε κάθε ψήφισμα του Ε.Κ.Α. Η στάση αυτή του ΕΚΑ σημειώνεται μετά την αλλαγή ηγεσίας, τον Ιανουάριο του 1982. Από τότε εκλέγεται ο Θ. Ψύχας («βάση» του ΠΑΣΟΚ) ως πρόεδρος. Ο αμέσως προηγούμενος πρόεδρος Κιμουλιάτης είχε ταχθεί με τους «κατεδαφιστές», συμμετέχοντας και στην επιτροπή του «συλλαλητηρίου» του 1980 (βλ. δικολαβική απάντησή του σε επικριτικό σχόλιο του «Αγώνα», στο φ. της 10.5.80, σελ. 2). Ο Κιμουλιάτης, προσκείμενος στο ΚΚΕ στις εκλογές του ΕΚΑ του 1982 δεν εκλέχθηκε ούτε καν εκπρόσωπος του σωματίου του (οικοδόμοι). Το ΕΚΑ συγκεντρώνει 25 σωματεία, με 5000, περίπου, μέλη, σε πόλη 27000 κατοίκων.

38.* Ο Γ. Θωμόπουλος, έμπορος ειδών κιγκαλλερίας και κρησιώλης, απόφοιτος Γυμνασίου, και **μόνον** αν στηριχθούμε σε **ελληνικές** πηγές (προφορικές μαρτυρίες και άρθρα με ρητές κατηγορίες στον τοπικό τύπο, ιδίως μετά την παύση του από επαναφερθείς αιρετός αντιδήμαρχος, αυτή τη φορά, στις αρχές του Νοεμβρίου 1974, για συνεργασία με τη χούντα), συνεργάστηκε με τα ναζιστικά στρατεύματα κατοχής και στο Υποθηκοφυλακείο Άργους τέσσερις αγορές ακινήτων του έχουν γίνει μεταξύ μέσων 1941 και μέσων 1942. Η εμφανής συνεργασία του συνιστάτο στη στρατολόγηση ανδρώπων για αγαρίες στο αεροδρόμιο του Άργους. Από την αρχή του 1960 εκδίδει το «Αργειακόν Βήμα» και το 1964 εκλέγεται για πρώτη και τελευταία φορά δήμαρχος, με «τακτική υποστήριξη» του... Κέντρου και της Αριστεράς. Μετά την εκλογή του, τον εγκαταλείπει η πλειοψηφία των συμβούλων του. Στις 21.4.67 είναι ο **πρώτος δήμαρχος** που συγχάιρει την «Εθνική Κυβέρνηση» (βλ. τηλεγράφημα στην εφημερίδα του της 30.4.67, αλλά και μνεία του σε διάφορες καταγγελίες, όπως στο «Φείδωνα» της 17.11.84). Τον Αύγουστο του 1967 παύεται, παρόλα αυτά, λόγω της τυπικής συνεργασίας του, του 1964. Επαναφέρεται, ως αντιδήμαρχος (χρέη δημάρχων εκτελούσαν δικαστικοί) τον Οκτώβριο του 1974 και παύεται από την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας (απόφαση Υπουργού Εσωτερικών), «διότι κατά την διάρκεια της δικτατορίας εξετράπη εις ενεργείας μη συμβαζόμενες προς την ιδιότητά του ως εκπροσώπου των συμπεριόντων του Δήμου» («Φείδων» της 10.11.74). Έθεσε και πάλι υποψηφιότητα ως Δήμαρχος το 1975 και το 1978, αλλά αποδοκιμάστηκε έντονα. Πριν από τις εκλογές του 1978 προσπάθησε να προσεγγίσει το ΠΑΣΟΚ, με την υποστήριξη του εργολάβου Γ.

Παπαδημητρίου, που τον πρότεινε στην Τ.Ο. του κόμματος, βολιδοσκοπώντας, ως υποψήφιο. Εμπειρής και εκ συστήματος υβριστής, καταδίκαστηκε και τελευταία, το 1981, από το Τριμελές Πλημμελειοδικείο Ναυπλίου σε φυλάκιση οκτώ μηνών για εξύβριση του Δημάρχου (απόφαση 1015/26.6.81), ποινή που μετατράπηκε από το Εφετείο Ναυπλίου σε φυλάκιση **πέντε μηνών** (απόφαση 522/8.9.81). Στη δίκη του διαβάστηκε άρθρο του 1970, στην περίπτωση αυτή... συνηγόρου του, όπου μεταξύ άλλων αναφερόταν ότι «κάποτε δια της εξυβριστικής τακτικής του εντυπωσίασαν, σήμερα όμως μόνον θυμωδία» κ.λπ. προκαλεί. Τον Ιούνιο του 1987 δέχεται νέα επίθεση από την εφημερίδα του ΠΑΣΟΚ «Ειδήσεις», που αναφέρεται κι αυτή στην κατοχική δράση του κ.λπ.

39. Πρόκειται για τον Κ. Σαραβάνο. Στον Π.Ο.Α. μπήκε ως προσκεκλημένος στο ΚΚΕ εσ., παραμονές του 1981 προσχώρησε στο ΠΑΣΟΚ, την άνοιξη του 1982 υποχρεώθηκε από τη Νομαρχία Αργολίδας να ανακατασκευάσει βασικό οδικό άξονα προς ορεινή Αργολίδα, λόγω κακοτεχνιών (ανακοίνωσή της δημοσιεύθηκε στον τοπικό τύπο), και τον... Οκτώβριο του 1982 παρουσιαζόταν ως υποψήφιος δήμαρχος της ομάδας Κουτσονιάνη, οπότε και απέτυχε από τον πρώτο γύρο (βλ. παραπομπές σημ. 23). Λίγο μετά, γινόταν μέλος της μελετητικής ομάδας της ΕΠΑ Άργους...

40. Πρόκειται για τον «μεγαλοπαράγοντα» του ΠΑΣΟΚ Γιάννη Παπαδημητρίου, για τον οποίο «κυκλοφορεί» ότι έχει άμεση επαφή με τον Πρωθυπουργό, ότι επί Δικτατορίας συνέλεγε χρήματα για το ΠΑΚ, έστελνε ακτινίδια (sic) και άλλα παρόμοια. Γεγονός είναι ότι βρίσκεται σε κάθε παρασκηνιακή εξέλιξη του κόμματος, αν και τελευταία, σε σύγκρουση με τον Φ. Τόμπα (ήταν συνεταίρος του στην εταιρία «Λιμπέρτα»), υποχρεώθηκε να αποδώσει σε αυτήν το ποσό, συνολικά, των 15 εκ. δραχμών, «το οποίο ιδιοποιήθηκε κατά τη διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων» (απόφαση 67/1987 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Ναυπλίου, που εφεσιβλήθηκε).

41. Πρόκειται για έγγραφο των Ν. Ζαφείρη, Γ. Παπαδημητρίου, Κ. Σαραβάνου, και Γ. Πλατή, Δ. Ρήγα, Π. Τζαβέλλα, Π. Ψαρρού, Ν. Βλαχόπουλου και Σ. Αργυράκη. Ο πρόεδρος του ΤΕΕ, με το έγγραφό του 20215/31.9.78, κατέληγε με τα εξής: «προφανώς εκφράζουμε την απορία μας για τον ισχυρισμό σας ότι θίγεται το γόητρο του ΤΕΕ σε θέμα που εκφεύγει από την ειδικότητά σας, και που εμπίπτει σαφώς στα όρια της χαραγμένης πολιτικής του ΤΕΕ για τη διάσωση-διατήρηση των ιστορικών κτιρίων της χώρας μας. Λυπόμαστε γιατί αντί ως Μηχανικοί να ενισχύσετε αυτή την προσπάθεια του ΤΕΕ, **συνηγορείτε για μια ενδεχόμενη εμπορευματοποίηση όλου του χώρου**, κίνδυνος εξάλλου που εμφανίζεται συνεχώς σε αντίστοιχες περιπτώσεις», (η υπογράμμιση δική μας).

42. Τηλεγράφημα της 30.4.78, που δημοσιεύθηκε, δίχως τα ονόματα, στην εφημερίδα «Αναγέννηση» της 3.5.78.

43. «Ελευθεροτυπία» της 9.6.79.

44. «Αυγή» της 8.6.79.

45. «Βήμα» της 8.12.79, «Νέα» της 11.12.79, και ολόκληρο το κείμενό της στον «Φείδωνα» της 16.12.79. Νέα ερώτηση δημοσιεύεται στο «Βήμα» της 9.2.80 και το κείμενό της δημοσιεύεται ολόκληρο στην «Αναγέννηση» της 7.3.80.

46. Της 24.6.78.

47. Βλ. «Ενημερωτικό Δελτίο» της 28.10.78. Σε κουτοπόνηρο έγγραφο του Γ. Πειρούνη ο πρόεδρος του ΤΕΕ απάντησε εμμένοντας στην ανάγκη αξιοποίησης του κτιρίου (έγγραφο δημάρχου 1823/23.2.79, απάντηση ΤΕΕ 5104/3.4.79). Στις 20.7.79, μετά το φιάσκο Νιάνια στο Άργος, στέλνεται σε αυτόν νέο τηλεγράφημα του ΤΕΕ με ανόλογο περιεχόμενο (18593/20.7.79).

48. Άρθρο του Δημ. Φιλippiδης στα «Αρχιτεκτονικά Θέματα» του 1984, σελ. 158.

49. Επιστολές του Γεν. Γραμματέα της Γαλλ. Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών της 30.6.78 και της 12.2.80, καθώς και συλλογική επιστολή προς τον Πρωθυπουργό και τους Υπουργούς Πολιτισμού, Χωροταξίας και Εθν. Άμυνας των καθηγητών και πανεπιστημιακών Ντω, Κουρμπέν, Ζινουβές, Ωπέρ, Μπιγιό, Μπομλαέρ, Σαρνέ, Κρουα-σάν, Γκαρλάν και Γκρανζάν. Διαβήματα έγιναν και από άλλους.

50. Της επιτροπής ηγείτο ο Άγγ. Τερζάκης (συγγραφέας του περίφημου άρθρου

«Οίστρος ακολασίας», στο «Βήμα» της 7.10.1973, όταν με εντολή Παττακού κατε-
δαφίζονταν οι στρατώνες-φυλακές Ακροναυπλίας και άλλα κτίρια πάνω σε αυτήν).
Συμμετείχαν ως Γεν. Γραμματέας ο Π. Κυριαζής, ο Αργίτης λογοτέχνης Σπ. Παναγιω-
τόπουλος, ο Γεν. Γραμμ. της Ελλ. Περιηγητικής Λέσχης Κ. Παπαπάνος, ο καθηγητής του
ΕΜΠ Διον. Ζήβας, ο αρχιτέκτων Γεωρ. Αναγνωστόπουλος, ο πρόεδρος της Φιλοδασικής
Ενώσεως Αθηνών Β. Μελάς, ο πρόεδρος της Ομοσπονδίας Εκδρ. Σωματείων Ελλάδας Ξ.
Μπαμπούρας και ο πρόεδρος της Ενώσεως Ελλήνων Δημοσιογράφων και Συγγραφέων
Τουρισμού Τ. Ζάππας.

51. Επιστολή του στο «Βήμα» της 22.11.79.

52. Δύο άρθρα του στην κυριακάτικη «Ακρόπολη» της 9 Μαρτίου και της 18 Μαΐου
1980.

ΤΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εκδόσεις: ΜΕΤΑ ΤΗ ΒΡΟΧΗ

Συλλογή κειμένων για τη μέχρι τώρα πορεία,
το παρόν και το μέλλον του
Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη Ιστορίας & Πολιτισμού